

VLASTARUL

REVISTA LICEULUI „SPIRU HARET“

APARE LUNAR :: ABONAMENTUL 60 LEI PE UN AN

Correspondență interșcolară

S'a scurs multă vreme, de când, în țările civilizate din occidentul european, se face un activ, permanent și sistematic schimb de scrisori între elevii școalelor secundare, din aceeaș țară sau din țări deosebite. Cei ce-au urmărit desfășurarea acestei activități extra-școlare a elevilor și a profesorilor — căci și aceștia corespundeau între ei — au rămas nu puțin mirați de roadele educative, ce se recoltău pe această cale.

Un elev povestește o scenă duiosă din familie, la care a fost martor, or impresiuni din școală; altul descrie frumusețea satului, în care s'a născut, or pitorescul drumului ce străbate, până la școala unde învață acum lucruri necunoscute lui și unde găsește pe cei mai dragi prieteni, în mijlocul cărora viața de școală se scurge lin și plăcut. Și clipele de fericire, cași minunile de adâncă mahnire, ei și le împărtășec unii altora, fiindcă înțeleg că un bun amic face bucurie și mai mare, iar durerea se mai alină, când e împărtășită și de altul. Ei s'apropie tot mai strâns în-de ei; inimele lor s'apropie de dorul de vedea, de a se cunoaște, de a se iubi. Sub vraja povestirilor din scrisori, unul își îndreaptă pașii, într'o vacanță, spre căminul părintesc al prietenului său. Bucuria stă zugrăvită pe fețele tuturor; câtă mișcare în toată casa, în toată curtea!

Se simte ca la el acasă; de atâta dragoste se vede el înconjurat. La plecare, duce cu sine amintiri dulci, pe care par'că nu se mai satură de a le istorisi părinților săi. În-cântați și ei, scriu și mulțumesc cu recunoștință celor ce știuseră să cucerească sufletul odorului lor. O nouă co-

respondență, o nouă legătură de prietenie, ce nu se mai desface.

Dacă, dela diferitele noastre școli secundare, un număr de elevi mai răsăriți ar începe să desfășoare o atare activitate, ușor ne putem închipui ce operă de apropiere sufletească s'ar înfăptui între toți membrii marelui noastre familii românești.

Din comunitatea de simțiri și gânduri se încheagă, în mod indisolubil, acea solidaritate națională, care constituie înșasi temelia neamului nostru și chezașia neîndoelnică a viitorului său.

Inercarea s'a mai făcut la noi, acum vre-o 25 de ani în urmă. Turnu-Severin au fost în corespondență cu olegi de-ai lor dela liceul Bitolia, Beiuș, Brașov, Blaj, Năsăud, dela gimnaziul din Ianina, dela Școala comercială din Salonic. Un astfel de schimb de vederi era necesar atunci, când tinerii românești întregi lăncezeau sub stăpânirea străină și dușmănoasă nouă. Și am convingerea că activitatea aceluia tineret a contribuit, firește în mică măsură, dar a contribuit și ea, ca să ne facă pe noi părtași la întruchiparea visului nostru secular. Cel ce va scrie odată istoria educațiunii noastre naționale nu va putea să nu pomenească, măcar în câteva rânduri prizărite, aruncate colo într'un colț retras, despre influența exercitată de acea corespondență a unor tineri plini de avânt generos.

Dacă vremurile de astăzi nu mai cer, ca atunci, să desfășurăm activitatea noastră în direcția ce se impunea acum 25 de ani, nu este mai puțin adevărat că școala, profesorii și elevii, are astăzi o misiune tot așa de înaltă, ca odinioară, anume să ia parte activă la lupta crâncenă pe care au întreprins-o bărbații noștri de stat pentru *consolidarea desăvârșită a sufletelor românești*.

Spre înfăptuirea acestei opere generoase, care nu cere sacrificii personale, dar care este de folos tuturor, chem pe distinșii mei elevi dela liceul „Spiru Haret”. Iar pentru purcederea la lucru, cași pentru o cât mai sistematică îndrumare, experiența mea, cași timpul de care mai pot dispune, le stă la dispoziție.

ST. V. NANUL



Filozofia lui Taine

Taine cu toate că a fost un gânditor adânc și sistematic, totuș n'a putut să elaboreze un sistem original de filozofie.

În concepția sa filozofică se apropie mai mult de pozitivisti, admitând cași dânsii faptele și experiența, eliminând noțiunile de substanță ca rămășițe inutile ale vechei cugetări. Menține noțiunea de cauza, concepută bine înțeles ca o forță, ca un fenomen antecedent.

Taine arată că mintea omenească grație sintezei, analizei abstracte și experimentului, poate să găsească părțile asemănătoare și să elimine ce-i deosebit, găsim o lege supremă din care să se coboare celelalte legi particulare.

Comte aranjase o ierarhie a științelor, dar interzisese ca legile diferitelor științe să fie împreunate într'o lege universală, căci pe vremea aceea era o imposibilitate de a se forma o sinteză totală din care se derive toate legile.

Taine încearcă formula, nu concepută ca o substanță, ca o entitate, ci ca un fapt vizibil, ca ceva mai ascuns, dar tot așa de pozitiv. Căderea corpurilor, e o categorie de fenomene; învârtirea astrelor și ridicarea vaporilor, alta. Analizându-le, găsim un fapt comun: *atracțiunea*, iar legea lor, *gravitatea*.

Această concepție depășește pozitivismul, și satisface năzuința filozofică a lui Taine, adept a lui Spinoza, care admitea că dintr'o substanță se derivă toate diversitățile fenomenelor și ale tuturor legilor: „Dieu est l'esprit des lois”.

Taine a avut un program metafizic, dar n'a realizat o metafizică. Dânsul nu și-a dat osteneala să înlăture oarecare obiecțiuni cari se ridicau împotriva acestor concepțiuni. Taine nu explică cum un fapt și o formulă unică să poată deriva dintr'o așa varietate de fenomene și formule. Comte susținuse că studiind chimia, trebuie să studieze și fizica și matematicile. Taine spunea că nici odată inferiorul nu explică superiorul.

La dânsul vedem că este un factor suprem, din care decurg celelalte fapte. Găsim o înclinare spre materialism

căci din fenomene simple se pot deduce și explica fenomene complicate.

Nici în psihologie Taine nu-i original, căci împrumută de la J. S. Mill o serie de teorii, pe care le explică în mod cu totul simplist. Totuși a găsit câteva formule ingenioase: așa el consideră percepția ca o halucinație adevărată. Viața sufletească pleacă de la senzații care formează un proces în conștiință și careia nu-i corespunde o copie în afară.

Însă după ce socotește toate imaginile ca adevărate, având corespondența în lumea din afară, mai pe urmă considera unele ca fiind halucinații, iar altele ca cele adevărate. Taine când vrea să explice o operă de artă, nu arată care-i frumoasă și care nu, ci el vrea să explice opera de artă ca un produs natural, ca un produs al causalității.

E un determinism și-n lumea spirituală, ca și-n cea fizică. Care-i cauza operii de artă? autorul? Nu-l mulțumește numai personalitatea artistului. Aici se vede profunza influență a pozitivismului. Taine reduce personalitatea, susținând că operile de artă științifice sunt datorite caracterului dominant din acea personalitate. Merge însă mai departe și încearcă o reducere și mai mare, explicând caracterul dominat prin trei factori deosebiți de individ: *rasa, mediul și momentul*. Cu această explicație tot ce este individual este dat la o parte, opera de artă fiind explicată prin factori nepersonali.

Această teorie a avut odată mare succes, dar prin ea se suprimă individualitatea care nu-i susceptibilă de a primi formulele așa cum pretindea Taine, demonstrând că geniul nu-i decât un produs al nostru, noi suntem adevăratul său creator, iar el nu e decât un biet instrument. Această diminuare a geniului creator a fost pe placul mediocrităților, care alcătuiesc marea majoritate în artă. Odată ce individul a început a fi prețuit în filozofia modernă, teoriile lui au căzut.

În concepția istorică, Taine parcurge faptele fără individualități, făcând din individ un exponent al unei părți generale.

Așa se explică și reducerea lui Napoleon la un simplu ambițios.

În concepția această învaluită de pozitivism, nu putem avea o oglindă exactă a epocii descrise, căci suprimându-se individualitatea, se falsifică istoria.

Toată cugetarea lui Taine e străbătută de o sobritate științifică, care l-a făcut să fie scrupulos chiar cu el însuși, în cât se zice că la majorat n'a vrut să voteze pentru că mai înainte de a vota, îi trebuia ani de zile ca să studieze istoria și să vadă care sunt partidele cele mai bune! Taine considera revoluția ca o nenorocire, susținând că straturile sociale noi aduse de revoluție sunt tot așa de tiranice ca și cele dinainte. În politică a fost ca și Renan un aristocrat. Personalitatea lui Taine nu se bazează pe o creațiune spontană, ci este opera unui cugetator care analizează problemele filozofice metodic imitând uneori, prezentând însă totul într'un stil masiv, colorat puternic și cu imagini precise.

PROF. POPOVICI-MINAR



O problemă din istoria neamului nostru

Idealul nostru național e astăzi îndeplinit: România Mare cu care se mândresc toți Români, cuprinde între hotarele sale cea mai mare parte din masa neamului românesc. Frații ardeleni, bucovineni și bănețeni s'au văzut scăpați de asupra austro-maghiară, Basarabeni, s'au unit cu Patria-Mumă dela sânul căreia fuseseră smulși în 1812 și 1878. Să nu credem însă că tuturor fraților noștri li-a fost dat să se bucure de idealul realizat. Dincolo de Nistru, în șesul Tisei, în Banat, în valea Timocului, în Macedonia sunt frați de ai noștri care gem sub stăpânire străină.

Cum a putut neamul nostru să se întindă așa de departe și să formeze masse răslețe amenințate astăzi cu desnaționalizarea? Istoria antică și cea medie ne vor arăta cum și când s'au format neamul nostru și limba noastră, de ce Români s'au întins așa de mult, cum de

s'au putut menține mai bine în Dacia-Traiană și au fost împrăștiați în Peninsula Balcanică.

Sa ne aruncăm privirile asupra unei hărți reprezentând România-Mare și Peninsula Balcanică.

Contrastul între relieful acestor două țări, care ne izbește la prima vedere, e următorul: România prezintă la mijloc podișul Transilvaniei închis ca o cetate puternică de zidurile înalte alcătuite de munții Carpați. Dejuri-prejurul podișului se succed în formă de trepte toate formele de relief, munți, dealuri, șesuri, lunci. Vedem deci perfectă simetrie cu care a fost plăsmuit pământul României. Peninsula Balcanică se prezintă cu totul altfel, e o țară muntoasă brăzdată în mod neregulat de numeroase văi care formează adăposturi puțin sigure pentru integritatea unui neam.

În Peninsula Balcanică s'a întins puterea romană începând din veacul al II-lea în Chr. După războaiele punice, basinul apusean al Mediteranei era stăpânit de Romani. Două din cele trei mari peninsule sudice ale Europei (Italia, Spania) erau sub stăpânirea romană; mai rămânea a treia (cea Balcanică), locuită de Iliri și de Traci, care prezenta un mare interes economic pentru Romani: cucerirea Iliriei și a Balcanilor însemna dominarea basinului răsăritean al Mediteranei și a întregului Orient. După înfrângerea puterii Ilirilor și cucerirea Macedoniei de către consulul L. Paulus Aemilius prin lupta dela Pydna (168 în Chr.), coloniștii romani veniți din Italia, legiunile aduse de C. Iulius Caesar, de Cneius Pompeius și mai târziu de Octavianus Augustus romanizează întreaga populație iliro-tracă a Peninsulei Balcanice. În veacul al II-lea după Chr. Traian preface Dacia în provincie romană (106) și atunci în tot cuprinsul României de astăzi și în toată Peninsula Balcanică nu se aude decât vorba latinească.

În veacul al IV-lea Dacia-Traiană și Peninsula Balcanică au fost călcate de popoarele barbare. Elementul roman din Dacia, mulțumită puternicii cetăți a podișului central, și-a putut menține integritatea; cel sud-dunărean însă s'a răslețit, Slavii i-au desăvârșit în veacul al VI-lea fărâmișirea. O mare parte din masa romană a nordului Peninsulei a fost nevoită să se retragă mai spre sud, în

Pind, unde se găsește prima sămânță de romanitate balcanică.

Limba românească se închegease însă în toate formele ei, înainte de despărțirea elementului românesc sud-dunărean de cel nord-dunărean. Dovada e marea asemănare dintre dialectul românesc și cel aromănesc. Filologia ne arată că dacă cuvintele sunt părțile constitutive ale unei limbi, gramatica și mai ales sintaxa sunt acelea care îi formează caracterul. În gramatică se oglindește deci identitatea a două dialecte care aparțin aceleiași limbi. Dacă cuvintele, fie similare, fie diferite, îmbracă în întrebuintărea lor aceleași forme, dacă ele suferă aceiași flexiune sau, cu alte cuvinte, dacă se declină și se conjugă la fel, dacă sunt cărmuite de aceleași legi fonetice sau gramaticale, dacă supun acestor reguli chiar și cuvintele de origine străină pe care le-au adaptat, atunci ne convingem că aceste două dialecte aparțin aceleiași limbi.

Eră firesc ca după dislocarea masei de romanitate orientală, dialectul aromănesc să evolueze separat, supus fiind la diferite influențe străine, dar nu-i mai puțin adevărat că în toată structura lui se vede că e limbă românească și nu o limbă neolatină răslețită. Dacă cele două dialecte nu s'ar fi format împreună, în același timp și în același loc, ar fi fost cu neputință ca ele să se desvolte în decursul veacurilor în același fel, atât din punct de vedere sintactic, cât și din punct de vedere fonetic. Această minune ar fi fost cu atât mai imposibilă cu cât veacuri întregi n'a fost nici un punct de contact între cele două dialecte și nici o reciprocă înrăurire care să opereze similitudinea completă în structura și țesătura lor.

Sa revenim la întrebarea pe care ne-am pus-o la început: de ce neamul nostru s'a întins așa de departe? Eră firesc ca un popor alcătuit în mare parte din păstori să se întindă pe o rază destul de mare. Forma de amfiteatru a reliefului țării noastre a ajutat mult transhumanțele. Plugăritul a dat totuși o mare consistență elementului românesc nord-dunărean, cel sud-dunărean format din păstori, s'a răslețit, s'a fărâmișit și astăzi existența lui e peste tot amenințată.

Această întindere a unui neam pe o rază imensă, în-

treruptă de nații străine, e o minune pe care nu o găsim la nici un alt popor din Europa. Să ne gândim numai că neamul nostru se întinde dela Nipru până în munții Pindului și lucrul ni se va părea cu totul ciudat, fără să considerăm pe Românii din Istria (Rumerii), pe cei din Dalmația și Bosnia (Mauro-Vlahii sau Morlacii) și pe cei din Moravia (în Ceho-Slovacia), astăzi desnaționalizați, dar care au fost foarte numeroși în Evul mediu.

Astăzi când toate forțele românimii sunt unite pentru progresul țării noastre întregite, e bine să ne aducem aminte de frații îndepărtați, care își îndreaptă spre Patria-Mumă ultima lor nădejde.

VALERIU PAPAHAĞI



Hereditatea

Încă de mult s'a observat că există o trăsătură comună între părinți și copii, ultimii fiind mai totdeauna portretul tatălui sau mamei la o vârstă oarecare. Coborând pe scara zoologică până la ultimele trepte ale ei constatăm că la animale, cu cât sunt mai inferioare, cu atât deosebirile dintre ascendenți și descendenți se micșorează sfârșind prin a dispărea. Acestea fiind lucrurile e explicabilă abundența maximelor referitoare la sus zisele asemănări, vom spicui:

„Așchia nu sare departe de copac“; „Ce naște din pisică șoareci mănâncă“; Tel père tel fils“; Like father, like son“ etc.

Să adâncim puțin această problemă atât de mult desbătută și să vedem ce ne spune biologia.

Savanții cari au făcut cercetări în domeniul acesta împart în 2 caracterele care se pot transmite urmașilor: 1. *Caracterele înăscute*, specifice fiecărei specii, pe care indivizii le moștenesc de la predecesorii lor, calități cari sub o formă oarecare se află înmagazinate în celulele sexuale prin intermediul cărora sunt transmise urmașilor și 2. *caractere dobândite* prin care trebuie să înțelegem însușirile căpătate de părinți în timpul vieții lor, sub influența mediului.

Exemplele culese din lumea înconjurătoare dovedesc că primul

fel de caractere, e cel ce se transmite aproape fără abateri de la regulă. Distingem aci: hereditatea anatomică și fiziologică. Prima se referă la particularitățile plastice transmise de părinți copiilor, ca: mărimea corpului, apoi culoarea ochilor și părului; în privința aceasta găsim asemănări surprinzătoare și nu rareori ne-a fost dat să auzim: „Leit tată-său!“ Apoi în structura intimă a corpului găsim acelaș plan de organizație: acelaș fel al așezării diferitelor organe, acelaș sistem nervos și circulator. Pe această lege se întemeiază conservarea speciei căci nici dată nu se va putea naște din sânul unei specii, indivizi aparținând alteia. Ereditatea fiziologică se verifică în funcționarea organelor. În adevăr aceleași treceri le observăm la fiecare ovul fecundat până a lua forma sub care individul se naște.

Interesant e că fiecare etapă prin care trece individul de la ovul la complectă dezvoltare a embrionului, reprezintă trepte a le evoluției speciei până a ajunge la forma cunoscută. *Reproducerea, fenomenele de relație și nutriție* deasemenea se transmit, ca și unele particularități observate în viața părinților cum sunt îngrășarea la o anumită vârstă, timbrul vocii.

Instinctele se moștenesc aproape fără modificări: termitelile se nasc odată cu deprindere de a construi movile de pământ, cărtițele de a-și săpa galerii subterane, căci nu putem admite că aceste viețuitoare vor fi făcând toate acestea sub diriguirea inteligenții pe care ar trebui s'o presupunem prea dezvoltată.

Unele boale de care au suferit părinții, în cele mai dese cazuri par că se transmit și la copii. Vom reveni mai jos asupra acestui subiect.

S'a pretins că și pasiunile ar fi hereditare, adică urmașii unui bețiv, desfrânt sau sgârcit vor fi la rândul lor asemenea părinților.

Extinzând, s'ar găsi explicația particularităților anumitor popoare între care pofta de a averi la semiți, alcoolismul la ruși și țigani etc. mai temeinică pare însă afirmația că viciile acestea n'ar fi transmise urmașilor, ci luate de aceștia prin imitație.

O altă seamă de însușiri ce se transmit cu ușurință sunt caracterele *teratologice* (anomaliile anatomice) printre cari vom trece *polydactylia* (degete peste numărul obișnuit) și *syndactylia* (degete lipite).

Dacă hereditatea caracterelor înăscute e verificată apoi asupra celor câștigate biologii par a nu se înțelege și ipotezele emise de ei se bat de multe ori cap în cap. Se știe că unele calități câști-

gate de indivizi după naștere, nu se moștenesc. Putem cita *mutările*; experiența ne învață că oricât am tăia noi cozile câinilor, urmașii acestora se vor naște fără mutilarea de multe ori repetată la o serie întreagă de generații; în general toate accidentele efecte ale agenților *fizici*, *chimici* (intoxicații), *biotici* (boalele parazitare sau microbiene) *neoplazici* (cancerul) *nu se moștenesc*. Când însă alterările sunt însoțite de *turburări ale sistemului nervos* (nevrozele) devin hereditare. Astfel copii de epileptici, histerici, nebuni, vor prezenta simptomele boalelor părintești. *Arterio-Scleroza*, fiind tocmai o afecțiune neuro-trofică (trofeo—hrănesc) *e hereditară*. E interesantă din punctul acesta de vedere experiența lui Brovn-Sé-ward care secționă nervul sciatic la mai mulți cobai; urmarea fu că animalele se aleseră cu paralizia membrelor posterioare pe care operații le roaseră de tot. Descendenții acestora se nascură fără câteva oase din degetele labelor dinapoi.

Mult timp s'a crezut că unele boale microbiene ca sifilisul și tuberculoza se moștenesc; astăzi se știe însă că îmbolnăvirea urmașilor e rezultatul unei infecțiuni placentare sau contaminări infantile, copilul născându-se cu predispoziția boalei și fiind apoi tot timpul în contact cu părinții de la cari a luat microbul. Un exemplu de infecțiune embrionară avem la cărbune când bacteridia străbate țesutul placentar.

Însă în caz că embrionul scapă de infecțiunea microbiană, turburări mari, sunt totuși transmise de *sifilis* mai ales și în special de cel *nervos*; dacă fătul nu se naște mort, adesea sub forma unui monstru, apoi e complet dezarmat în lupta ce va trebui s'o susție cu viața: sunt copii rachitici ca fizic iar în privința intelectului idiotia e ceea ce caracterizează descendentul unor sifilitici. Mai totdeauna copii plătesc scump greșelile părinților cari într'un moment dat nu și-au putut stăpâni pasiunea și după aceea n'au dat organismului atacat îngrijirile necesare. Ne cuprinde groaza uneori văzând cât de crud se răzbună amenințarea: „Iar păcatele părinților vor urmări copiii lor până în al IX-lea neam“.

De multe ori însă copiii prezintă fenomene anatomice sau fiziologice pe cari nu le întâlnim la niciunul din părinții săi. Apar însușiri pe cari deabia la bunicul sau bunica le găsim și în cazuri nu tocmai rare trebuie să urcăm mult pe linia ascendenților până găsim aceleași particularități la strămoși E fenomenul misterios al *atavismului* în virtutea căruia viețuitoarele tind să se întoarcă la formele din care au derivat. Grație acestei legi ne lămurim cum

părul domestic lăsat să crească în voe se transformă după mai multe generații în păr sălbatec; tot atavismul ne explică de ce uneori se nasc copii cari au corpul în parte sau total acoperit cu păr iar uneori sunt înzestrați și cu câte un rudiment de coadă, lucru ce ne face să nd gândim la veracitatea ipotezei că omul ar fi — prin forme intermediare produse sub influența mediului și selecției naturale — coborât din maimuță.

Un animal, oricât de complicată ar fi alcătuirea lui începe — virtutea adagiului „*Omne vivum ex ovo*“ — dela celulă; *ontogenia repetă filigenia*: de unde a început specia începe și individul. Celula aceasta — celulă ou — se compune dintr'o membrază, protoplasmă și nucleu însă, spre deosebire de altele, ea e rezultatul contopirii a 2 celule: spermatozoidul și ovulul. Lăsând la o parte protoplasma care servește ca element trofic ne vom ocupa de nucleu dat fiind marele rol ce-l joacă în hereditate. Supus la un examen microscopic vom observa în interiorul acestuia un fir încolăcit care fixează mai puternic coloranții de unde și numele de filament cromatic (cromozoni). Înainte de fecundare acești cromozoni (de un număr fix la fiecare animal) suferă o reducere scăzându-le numărul la jumătate; deci celula nu se poate divide decât contopindu-se cu alta care-i va furniza numărul trebuitor de cromozoni. Ovulul va împrumuta cromozonii spermatozoidului. Ori cromozonii sunt elementele în care corpul și-a înmagazinat reprezentanții (idioplasma) de ai formelor specifice. În modul acesta e ușor explicabil cum fătul prezintă însușiri de ale ambilor părinți. Se crede însă că nu numai nucleul ar contribui la alcătuirea caracteristicelor viitoarei ființe ci ar influența și citoplasma (protoplasma celulară); în sprijinul acestei ipoteze și contra teoriei lui Weissmann care înlătură orice amestec al citoplasmei se opun afirmațiile altor savanți între cari Delage. Cum însă pentru mai buna lămurire a teoriilor primului și expunerea contra-motivelor celui de al doilea ne-ar trebui un spațiu mult mai mare decât cel rezervat, vom căuta să dăm mai pe larg lucrurile acestea într'una din revistele noastre de popularizare.

C. DRAGOMIRESCU



O nouă concepție artistică¹⁾

În ultimii ani atât în expoziții cât și în unele reviste literare a răsărit o artă curioasă, care mi-a sugerat ideea ca asistăm la o tocare progresivă a spiritului artistic al cetățenilor noștri, căci nu se poate explica altfel imposibilitatea lor față de cele mai tipice monstruoziități „artistice”.

Admir arta clasică, însă nimic nu mă împiedică să o admir și pe cea modernă și cu mare stimă impresionismul rațional care-a dat opere de mare valoare cu toate că el e încă în tinerețe. Pentru constructivism sau dadaism, etc., cu toată părerea de rău însă nu pot avea aceleași sentimente și cauza va face obiectul acestui articol.

Caragiale a răs mult pe vremuri pe socoteala artiștilor ce aduceau inovații nefolositoare în artă și în „Notițe risipite” se găsesc pagini de fină ironie la adresa lor. Pe atunci însă mai dăinuia respectul față de artă și de vizitatorii expozițiilor, excesele nu constau (la pictorii lui Caragiale), decât în întrebuițarea prea mare a unei culori, vinete sau verzi, etc. Dacă s'ar scula din mormânt marele ironist însă, în zilele noastre și ar vizita vre-o expoziție de artă nouă: ori ne-ar furniza pagini de umor, cum numai el știa să scrie, ori ar muri pentru a doua oară.

Acești artiști invoacă în sprijinul lor o teorie, prin pana D-lui I. Vine care sună: *Arta poate exista și fără să aibă la bază vre-o idee*. Aceasta e teoria și ea trebuie analizată.

E firesc ca la cetirea teoriei de mai sus, să ne întrebăm: Ce e artă?

Arta e realizarea în cel mai înalt grad al frumosului și, în artele imitative (pictura și sculptura) se obține prin intuiția obiectului ce ne propunem să-l reprezentăm. — *Aceasta mi-e părerea*.

Obiectul ce-l intuim într'un tablou de pildă poate fi un peisagiu, un fapt, o acțiune, etc. Toate aceste lucruri conțin prin ele înșiși o idee și atunci ne existând o idee

¹⁾ Din cauza spațiului restrâns, în acest articol vom cerceta noile tendințe în pictură.

e firesc să nu existe nici artă. Ar fi și ciudat să ne închipuim ca lucrări de artă, lucrările constructiviștilor. Cele mai multe tablouri sunt de ansamblu însă și aici ideile fiecărei piese din lucrare converg într'o imagine clară și firească. Aici piesele trebuie să fie așezate într'o poziție naturală, iar ideile să se completeze unele pe altele.

E firesc, dar, ca pe lângă un vânător să zărim o pușcă, iar lângă o sticlă un pahar, funcțiunea primei piese e completată de funcțiunea celei de-a doua.

Dar care e naturalul într'o lucrare ce reprezintă ochiul lui Dumnezeu, lângă o ecuație de gradul al doilea? Care e ideea de ansamblu în acest tablou?

Totuși el ne poate furniza o idee: aceea se rapoartă la starea mintală a autorului. Până acum, noi, cari am trăit sub regimul artei vechi putem deosebi o lucrare bună de una rea. Când avem în față un peisagiu, bunăoară putem vedea dacă poate sau nu să semene cu realitatea. Dar azi care e criteriul după care putem clasa tablourile artei noi? Azi toți sunt artiști fiindcă toți ne înfațișează lucruri ce nici nu ni le-am pute închipui și deci nu le putem judeca.

I-adevărat nu putem cere artistului să copieze natura, căci are altă menire decât fotograficul, îi cerem numai să restrângă prin prisma subiectului său senzațiile obținute dela lucrurile reale. Noua artă vrea să creeze lucruri noi și să reprezinte frumosul ca făcând parte dintr'o lume nouă, necunoscută de noi.

Frumosul e una din cele mai înalte concepții ale spiritului omenesc dar el se găsește totuși în lumea noastră reală. Frumosul e o expresie elastică concepută de fiecare după felul lui, însă mai înainte de toate frumosul e judecat de oameni și conține în el o foarte mare doză de omenesc și atunci e firesc ca frumosul să se întruchipeze în forme cunoscute spiritului nostru.

Toate popoarele civilizate în toate timpurile și-au încarnat divinitățile chiar, în oameni și animale: deci în corpuri reale și bine cunoscute nouă. Artiștii în toate timpurile au studiat cu sârguință trupul nostru omenesc și ne-au dat creații desăvârșite. Toate acestea ne dovedesc că oamenii nu și-au putut închipui că frumosul salășlu-

este în alte corpuri de cât cele existente și cunoscute de noi.

Am dovedit dar că frumosul s'a întruchipat în ființe sau corpuri reale și cunoscute. Artă nouă însă vrea să așeze frumosul într'o lume nouă ce n'are nimic comun cu a noastră. Cred că avem destule lucruri frumoase și demne de studiat în lumea noastră și nu e nevoie să inventăm și alte corpuri noi.

Opera de artă mai trebuie să facă să vibreze coarda interioară a sufletului. Cu cât realizarea frumosului e mai desăvârșită cu atât emoția estetică a spectatorului e mai mare. Se cunosc cazuri când adversari ai creștinismului s'au creștinat după contemplarea vreunui tablou celebru religios, atât de mare le-a fost emoția ce-au încercat-o. Furtul „Giocondei” a făcut oameni să plângă cu lacrimi nefațarnice. Dar să fim sinceri : ce emoție estetică îți poate produce un tablou constructivist ? Ce te poate impresiona în acest amestec hibrid de culori, formulă matematică și alte corpuri nouă necunoscute ?

Această artă bolnăvicioasă nu va dura însă mult. S'a născut, se pare în urma războiului, care a mai lăsat și alte plăgi, surori bune cu arta noastră.

Ridicarea prea sus a unei clase de oameni, ce nu aveau nici o cultură, nici alte calități decât posesia unui portofel bine țicsit a avut ca rezultat crearea artei noi.

Noua aristocrație a banului nu putea, de bună seamă, să aibă spiritul clar și fin ce se cere cunoscătorilor de artă. A comandat tablouri și le-a avut : calitatea nu jucă rol.

Pictori și nu din cei fără talent, au început să lucreze tablouri ce se fac unul pe zi și s'au acomodat cum au putut mai bine greutăților timpului.

Aceasta e după mine geneza picturii moderne.

Adevărata artă e născută dintr'o necesitate inexorabilă, celor sensibili și talentați de a exteoziza sentimentele și de a le întrupa în forme trainice.

Pictura nouă e lipsită de cel mai elementar simț artistic tocmai pentru că nu e născută dintr'o necesitate sufletească ci din compromisul cu noii îmbogățiți.

Cât despre teoria creată de ei, părerea mea e că au

fost siliți să-și mascheze compromisul cu teorii de înaltă estetică. (!)

Acestea sunt cel puțin umilele mele păreri. Cei ce cunosc mai bine chestiunea sunt rugați să ne lumineze și pe noi ceștilalți, în coloanele acestei reviste.



ALEXANDRU ELIAN

Psihanaliza

Într'un articol intitulat „Rezistența contra Psihanalizei” D-rul Freud, acela care a perfecționat și a îndrumat pe o cale prea științifică psihanaliza mărturisește că principalele cauze cari fac ca această știință nouă să întâmpine atâtea rezistențe se reduc la o singură cauză : teama de orice *noutate* care cere totdeauna puțină efortare ca să fie pricepută, efortare de care puțini oameni sunt capabili, majoritatea mulțumindu-se să rămâe la lucrurile admise universal și oficial.

Psihanaliza începe să se introducă ca o nouă latură a psihologiei prin anii 1885—1890, apariția unei vindecări aproape miraculoase : Colaboratorul lui Freud, Dr. Brener este chemat să trateze o tânără fată suferind de isterie, starea patologică capabilă să simuleze un asamblu de turburări grave fără ca să fie atins nici un organ esențial. Turburările penore : Midrofolie, stratism și mecropisie, paralizia membrelor superioare și accese de paralizie la membrele inferioare, alterațiunea funcțiunii limbii, uitarea limbii materne fiind înlocuită prin altă limbă imperfect știută când era sănătoasă și în fine „absente” stări de alterațiune a întregii personalități. În aceste stări bolnava murmurase câte-va cuvinte fără nici o legătură aparentă între ele. Brener cufundă pe pacienta în somn hipnotic și-i repetă aceste cuvinte, bolnava le pune în legătură între ele povestind *fără să vrea* cauzele afective ale turburărilor : hipodrofia provocată de desgustul produs de vederea unui câțel care bea apă din acelaș pahar din care bea și guvernanta bolnavei ; strobism și macropsie : se așteaptă venirea unui chirurg care trebuie să facă operație periculoasă tatălui fetei ; acesta o întreabă cât e ceasul, ea încearcă să-și reție lacrimile ca să poată vedea cât e ora și atunci ceasornicul îi apare diformat și măit enorm ; paralizia și uitarea limbii materne : obosită, pacienta vegheă la patul tatălui său, când aștește visând că spre ea vine un șarpe negru, atunci încearcă să se împotrivescă dar mâinele nu i-se supun transformându-se la rândul lor în șerpi ; vrea să țipe dar uitase limba germană limba maternă, însă reușește să se roage în englezește. Aceste cauze povestite bolnava se simte bine și de atunci se vindecă complet.

Trebuie să mai adaug că bolnava a fost tot timpul împiedicată să-și exprime durerea produsă de suferințele tatălui ei pe căile obișnuite: lacrimi, gesturi. Dr. Brener explică astfel această vindecare: simptomele isterice au fost provocate de stări speciale ale sufletului numite stări hipnoide.

Când într-o stare hipnoică se produce o excitație atunci aceasta nu găsește prilej pentru desfășurarea sa normală și se produce simptomul

Deci simptomul este rămășița unei turburări psihice — des repetată — turburarea psihică numită troumă psihică. Freud, cari lucrare până aici cu Brener nu admite această explicație, cu stări hipnoide și începe singur alte cercetări.

Rezultatul acestor cercetări a fost psihanaliza așa cum o cunoaștem și așa cum o înțelege Freud: o metodă practică de tratament a nervoșilor și de analiză a inconștientului. „Cazurile” cercetate de Freud se pot rezuma în „cazul” următor: o tânără fată își iubește foarte mult cumnatul; totuși nu îndrăznește să-i mărturisască și legăturile dintre ei rămân simple legături de rudenie. Dar sora fetei moare subit; atunci fata la capătul moartei se gândește: „mă va putea lua de soție cumnatul meu!” această idee o gonește din minte nemărturisind nimănui nimic. Gata începe să manifeste simptome de isterie.

Este chemat Dr. Freud care începe să o îngrijească. Un medic din Zurich — C. G. Jung devenit, mai târziu psihanalist celebru se întreabă într-o lucrare a sa dacă nu se poate aplica determinismul la fenomenele mentale; Freud amintindu-și de acest lucru scoate că primele cuvinte scoase de un bolnav simt și ele — oricât de puțină legătură ar fi între ele — sînt determinate de anumite stări psihice. Astfel fata scoase câte-va cuvinte relativ la dragostea ce-o resimțea față de cumnatul său dar pe urmă nu mai spuse nimic. Freud îi pune o mulțime de întrebări dibace reușind să afle această dragoste.

Cum am spus sunt numeroase cazurile cercetate de Freud numeroase și variate, însă în totuși unele puncte comune: nervoasa este produsă de turburare psihică care este comprimată; este produsă de dorință — în general sexuală — care necodiind cu personalitatea morală a cuiva aceasta încearcă s'o „isgonească” din minte. Ori din aceste constatări rezultă următoarele: o dorință puternică pătrunde în cea parte a conștiinței noastre numită conștient, care rezultă în timpul unei lupte sufletești; această dorință încearcă să pună stăpânire pe întreaga viață psihică a individului însă acesta reacționează isgonind această dorință într'a doua stare psihică numită inconștient.

Ori dacă dorința a fost nespuse de puternică nu se mulțumește să rămâne în inconștient ci încearcă să intre sub orice formă chiar transformată în conștient. Această transformare se numește substituit (ersatzon). În rezumat putem spune: când o dorință puternică este

„isgonită” (refoulée) din conștient în conștient această isgonire produce în general o nervoasă căci din inconștient dorința încearcă să pătrundă în conștient și această încercare turbură toată viața sufletească a unui individ. Aceasta este teoria de bază a psihanalizei, teoria numită a *regulării* după acțiunea săvârșită în conștiința noastră în momentul unei lupte sufletești. Că într-adevăr această „regulare” este cauza nervoaselor se poate observa din analiza viselor. La un vis trebuie să distingem două părți: conținutul manifest al unui vis și ansamblul ideilor onirice (oneicos vis) latente. Conținutul manifest este determinat de ansamblul ideilor onirice, căci ideile onirice sînt dorințele nesatisfăcute care pătrund în somn din inconștient din cauza slăbirei conștiinței; pătrunse în somn aceste dorințe își încheieră o formă nouă care este simbolică de ex: un cal alb înseamnă un sold etc. Or acest simbolism formează la un vis „conținutul manifest” iar dorințele cari le provoacă formează „ideile onirice”. Prin analiza visurilor bazată pe această divisiune a visului s'a ajuns la rezultatul neașteptat că „visurile sînt îndeplinirea dorințelor neîndeplinite în ajun”.

Lipsa de spațiu ca și exemplele luate din domeniul vieții sexuale în special mă silesc să mă mărginesc numai la două exemple și să redau chiar prea sumar și în nici un caz complet psihanaliza; însă dorința mea nefiind să fac o popularizare a acestei științe ci să fac un rezumat care să ajute pe cei ce vor să studieze în amănunțime psihanaliza, cred că nu mi-se va imputa această concizie.

N. MĂRCULESCU



Zadornic

În colibă e liniște.... Bătrâna vrăjitoare, încovoată sub povara anilor, se uită lăcrămând spre nepotul ei, care doarme agitat și cu răsuflarea între tăiată.

— E mare, frumos și cuminte. De ce să se ducă el? de ce, Doamne, să părăsească lumea, pământul acesta așa de inveninat și care totuși are farmecul lui? Și pe fața-i suptă și încrețită de suferinți culele s'au adâncit tot mai mult.

Afară noaptea își întinde aripile. Ca din senin începe o vijelie, iar gândurile o învăluiesc în rețeaua lor.

În fața ochilor obosiți coliba dispăre... privirea-i străbate departe, tot mai departe peste ape, prin păduri seculare, peste munții cei veșnic încununați cu zăpadă și se oprește într-o țară cu cerul senin și unde zefirul adie mereu. Ea vede un castel mareț — uși mari de stejar străjuind intrările, iar prin ferestrele arcuite, soarele

își trimite sfios raza, luminând două corpuri înlănțuite — ale tinerilor soți — așa cum nemiloasele valuri le-au aruncat după o zi și o noapte de legănare în adâncul lor. Și mintea-i se duce mai departe când, în noaptea furtunoasă, marea se lovia cu sgomot surd de țarm, ploaia își cântă furia în geamuri.. iar copilul, care acum e gata să se stingă, a văzut lumina zilei.

Vrăjitoarea vede apoi castelul învăluit de flăcări și cum ea pribegește într-o țară îndepărtată, unde s'a așezat începându-și o nouă viață.

Privirea-i se adânci în fundul nopții. Intre două fulgere păru că zărește o cruce.

* * *

Când băiatul a venit în lume, a fost furtună; și astăzi, când soarta vrea să îl smulgă, vijelia și-a reînceput jocul.

— Eu care am suferit atâta, sunt gata să mă duc; căci mi-am îndeplinit menirea. Dar el? E nedreptate! — Și bătrâna cu ochii țintă și statura dreaptă își ridică pumnii spre cer. Apoi frântă ca un copac smuls din rădăcină de vânturi, căzu pe scaun.

Iar furtuna în getetele ei părea că-i dă dreptate.

Cu pași șovăitori se apropie de pat și între timp cătând la nepot nu mai putu să descopere în liniile durerii fața zdrobitoare de altă dată — doar ochii păreau că strălucesc mai tare.

Lumina candelii pălpăia încet. Afară fulgerile se îndesise, tunetele răzbufuind se alung unele pe altele, în timp ce ploaia a început să-și îngâne monoton cântecul în geamuri. Pe mare plutesc lumini răslețe... sunt bărcile pescarilor prinse de furtună... suflete sbuciumate ca și apele pe care le iubesc atâta, și gem aruncându-se asupra țărmlui din care roade.

Și tunetele se alungă unul după altul, fulgerile se îndesesc și se încrucșează, ploaia își îngână înainte cântecul, pe când glasul băiatului picură:

Mă înalț din mocirla pământului spre alte zări. Rămâi cu bine, pe mormânt să-mi sapi cântecul vieții.

Și odată cu lumina candelii se stinse și el.

.....
 Al cui e oare acest mormânt?
 Se întrebă călătorul uitându-se la lespede pe marginea mării.

Valurile vin în undulare acoperind totul, cu același clipocit se retrag și călătorul poate citi aceste rânduri săpate în marmoră:

A venit în lume într'o noapte mohorâtă, când vântul sufla aprig, iar furtuna își plimba în voie furia.

A venit când apele se loviau cu sgomot surd de mal, iar sburătorii străbăteau văzduhul.

Copilul a crescut și nimenea nu s'a gândit la ziua venirii lui, nimenea afară de moartea care-l pândia.

Și vestitorii început-au să-l viziteze. Boalele veniră una după alta, iar băiatul se stinse în coliba lui de pe malul mării pe când vântul vuia, iar ploaia ropotia în geamuri.

* * *

Și bătrâna vrăjitoare își duce înainte povara vieții, iar privirea-i veșnic îndreptată spre țărmlu unde e îngropată ultima parte a sufletului ei sbuciumat.

DAN D. DIMIU



Introducere în studiul Renașterii

Voi schița în câteva linii prinse în fuga condeiului, renașterea.

Renașterea e o reînvieră a tuturor forțelor omenești. Renașterea în adevăratul ei sens, luată în generalitate e o viață nouă.

În istoria artelor este noul aspect îmbrăcat de artă la începutul timpurilor moderne. Renașterea e un aspect particular al istoriei moderne.

Caracterizând viața medievală ca o presiune exercitată asupra tuturor direcțiilor de viață, atunci *Renașterea* este deplina expresiune a *direcțiilor de viață*. Dispare feudalitatea, sub aspectul politic, din punct de vedere religios este *reforma*.

Renașterea este o reacție puternică și zgomotoasă asupra *ascetismului medieval*. Acum corpul își capătă drepturile lui. Sub aspectul vieții literare și artistice este recăpătarea libertății comprimate în evul mediu. Arta evului mediu este un cântec de laudă adus religiei.

În timpul renașterii arta servește religia, dar nu este

sclava ei; arta va decade atunci când se va pierde sentimentul religios. În arta renașterii fondul este același, dar îmbracă o formă nouă. Artă renașterii exprimă ideea religioasă, dar se deosebesc prin formă antică, luând această formă fiindcă este exprimarea frumosului.

Și încheind, renașterea artistică este reprezentanta artistică a unei idei religioase creștine printr-o formă imprumutată *antichității clasice*.

S'ar părea o contradicție între ideea creștină și forma antică. Dar antichitatea nu da modele ci da *sfaturi*, antichitatea nu da formă ci *elemente*. Renașterea este o înțelegere admirabilă a elementelor antice pentru reproducerea unei idei creștine. Artă renașterii reacționează contra artei medievale păstrând ideea acestei arte, dar luând o formă potrivită acelor cerințe.

Renașterea își are origina din Italia dela începutul secolului al XIV, apoi în secolele XV și XVI radiază în Franța, Anglia și Germania.

De ce nu a apărut în Franța, care avea o dezvoltare superioară? Războiul de 100 de ani o aduce într-o stare rea, în succesele ei o aduce la înjumătățire, la slăbire, atunci nu-i rămâne decât să primească o artă din Italia.

Rasa, mediul social și momentul istoric, acești trei factori explică și mai bine, caracterul unei mișcări artistice și să vedem întrucât a influențat la Renaștere fiecare din acești factori.

Rasa, geniul italian este mai propriu de a percepe și a înțelege formele antichității clasice? Ce înseamnă antichitate și artă clasică? Clasic este tot ce poate fi imitat și luat ca model. Dar prin ce artă clasică poate să servească ca model?

Simplicitatea și regularitatea formei servește unui model pentru a fi luat ca model. Regularitatea și simplitatea — proporția, armonia formelor sunt caracterul artei antice. Predispoziția raselor-latine este de a prinde mai bine, de a înțelege formele simple artei latine. Manifestarea artei italiene este mult mai liberă de cât cea franceză. Geniul italian înțelege mai bine artă clasică și deaceia artă italiană a fost întotdeauna cumpătată — simetrie: claritate. În privința clarității ideilor îi aseamănă spiritul francezi.

Al doilea factor este mediul *social*. Bogăția este condiția, care necesită apariția artelor. În Italia aveau cetăți productive. Forma politică erau mici republici conduse de tirani. Ereau lupte între Gelfi și Gibelini, cari au permis reinvierea individualității. Apariția micilor tiranii a fost imboldul dat activității artistice. Toți tiranii au fost oameni parveniți — condotierii, exemplul familia Sforza din Florența. Aceștia ajunși la puterea supremă căutau să beneficieze cât mai mult de viața în toată lărgimea ei: atât cât puteau să se menție fiecare.

Aceștia fiind oameni culti căutau să protejeze artele în cetățile, unde au pus mâna pe putere. Și în evul mediu artiști erau protejați dar și dirijați; acum ce era principal, îi da mijlocul de existență, îi da libertatea de a gândi — de inspirație — de producție fără limite. Încă odată, toți acești tirani, apoi diferite familii nobile, familia de Medici, Visconti, cântau, iubeau și încurajau atât artă cât și pe artiști. Și în fine prezența monumentelor antice pe solul italian atât de numeroase și bine păstrate, din acest lucru se vede că artă greacă nu a fost cunoscută de Italia de cât prin reflexul ei.

Și un ultim factor, *momentul istoric*. Italia din multe puncte de vedere era fără cea mai pregătită — aci artă gotică nu a prins rădăcini. În Italia a fost și influența arabă, bizantină și greacă. Și nefind o tendință precum-pănoitoare, momentul istoric a fost favorabil pentru apariția renașterii. Pe măsură ce inspirația creștină și forma păgână merg crescând până la Rafael, M. Angelo, Leonardo de Vinci, cu opere de evlavie, adevărate omagii aduse religiei, frumusețea formală, plasticitatea și magia coloritului, după ei începe decadența prin părăsirea ideii creștine, care conduseseră artă renașterii la perfecție.

M. D. CHIVULESCU.



Intr'o dimineață de vară

D-lui Profesor C. Niculescu

Ploaia încetase și acum soarele se ridică strălucitor deasupra crengilor ude ale copacilor. Plecai în lunca de aluni din apropiere cu o carte în mână. „In Impărăția Furnicilor“ de Fr. Stevers.

Am ajuns la... Mă așezai în culcușul meu de mușchi de sub alunul cel bătrân, pus la adăpost de ploaie pe frunzișul des. Incercai să citești, dar nu putui. Lumea liliputană care reinvia împrejurul meu mă atrăgea. Liniștea care acoperise ca o pânză toată lunca în timpul ploii, acum se rupea încetul cu încetul. La început numai soarele, — bulgăre de aur pe întinsul limpezit al cerului, — spălat parcă de ploaia aceasta binefăcătoare, își urma, singuratic, dar vesel, drumul croit de mii de ani. Dar de multe ori strălucirea sa era înghițită de trecerea vreunui nor plumbuit care-l astupa cu totul. Absorbite de astrul însetat, diamantele strălucitoare și lichide ale ploii pierreau încetul cu încetul, desprind lunca de podoabele lor.

Prima trâmbitare a vieții ce se deșteaptă care sparse tăcerea greoaie, dar nu tristă, ce urmează după ploaie o dădu un pițigoi mic și cenușiu. Ud leoarcă de apă, ca un șoarece înecat, el se ridică pe cel mai înalt alun din luncă, spre a se folosi de razele dulci ale soarelui. Ajuns acolo, el scoase câteva ciripituri de bucurie, privind mirat curcubeul ce-și desfășura mândru culorile-i strălucitoare. Ca un ecou îi răspunseră alte ciripituri, și toate păsările înălțară un imn de slavă soarelui, ocrotitorul tuturor viețuitoarelor.

Alături de mine zării o furnică. De-abia ducând un paiu pentru ea bătă se ridică greu pe tulpina netedă a unei pădăii. Pe floarea papădiei sta un strop de ploaie strălucitor, — diamant neprețuit pe o coroană de puf, — care, la fiecare înaintare a furnicii, aluneca înspăimântat peste firele fine ale pufului. Harnica furnică trecu de jumătatea tulpinii florii. Atunci echilibrul se strică și picătura de apă, pierdută, alunecă până la marginea pufului. Acolo se opri o clipă, privind parcă muștrător pe furnică nevinovată și contemplând înfricoșată prăpastia care avea s'o înghiță. Dar numai o clipă, și apoi căzu, lăsând în urma ei o mulțime de lacrimi microscopice, înșirate ca mărgelile pe puful pădăiei. Floarea, ușurată de greutatea stropului de apă, se aruncă înapoi ca o catapultă, trântind pe biata furnică la pământ și imbroșcând-o cu lacrimile răzbuătoare

ale picătorei transformate în proiectile. Răbdătoarea furnică se ridică își reluă paiu și o porni din nou pe tulpina alunecoasă a pădăiei, care, prinsă în avântul ei între frunzele unui măciș, stă acum ascultătoare, ca o punte oblică aruncată de un inginer meșter în vid sub pașii ei minusculi dar siguri. Puful împrăștiat al pădăiei plutea acum în aer, sperind o herghelie sburătoare de caii dracului.

Bobul de apă căzuse peste o altă furnică, ce se trudea să ducă la furnicar un bob uriaș de grâu, ba trăgându-l și mergând de-a 'ndăratelea, ba rostogolindu-se pe firele de iarbă cu el în brață ba împingându-i cu capul. Baia aceasta neașteptată zăpăci pe biata furnică. Dumerindu-se apoi de ce se întâmplase, se măhni până la lacrimi, căci bobul înmuia era prea greu și imposibil de transportat. Deci toată munca ei devenise zadarnică. Plângând cu lacrimi invizibile pentru un om, dar nu descurajată, o porni grăbită spre poteca din marginea luncii în căutarea unui nou bob de grâu. Băzăitul aspru al unui bondar plana deasupra locului catastrofei....

Printre firele de iarbă înainta încet un melc, lăsând în urma lui dără albă și lipicioasă ca guma-rabică. Fără să vreau, mișcai mâna. Această mișcare îl înspăimântă. Repede își supse în sine cornițele și se închise în casa care îl urmează veșnic.

Aproape de aci sta un croitor. Imbrăcat în costumul său de cățifea albastră cu pete negre, el asculta mirat țărăitul monoton al unui greer, care, — artist modest, — nu voia să-și arate fața. O omidă păroasă arată prietenului său licuriciul pe croitor, spunându-i: „Ce haine frumoase și-a făcut croitorul!“ Licuriciul, rușinat și gelos, nu avu ce răspunde, căci acum era lumină și nu-și putea arăta strălucirea.

Un fășiit prelung ca de mătase ruptă se auzi prin iarbă. Toate gănganiile se întoarseau speriate. Greerul își aruncă chitara și fugi înspăimântat să se ascundă în cea mai adâncă galerie a palatului său subpământean. Printre ierburile strivite apărură capul monstruos al unei șopârle. Intr'o clipă toate insectele se tăcură nevăzute. Până și bondarul, care n'avea de ce se teme, fugi, răspândit panica prin roiurile de albine și de caii dracului. Mă supărai, căci șopârla aceasta îmi curmase călătoria prin lumea gărgăunilor. Lui o piertricică și o arunca spre ea. Șopârla se înfricoșă și fugi.

Venirea acestei reptile mă rechemase la realitate. Îmi amintii că trebuie să mă întorc acasă și plecai cu mare părere de rău, însoțit de triburile voioase ale cântăreților pădurii.

Fericite gănganii! Cu toate riscurile voastre, sunt sigur că prietenul meu Georgescu Fuerea vă invidiază soarta, căci voi nu sunteți silite să înățați conjugările latinești!

CIORĂNESCU I. ALEXANDRU
Clasa III-a



Plecat-au năvile

Plecat-au năvile din port.

S'au dus.

Văd parcă umbra unui mort.

Și plâng.

În urma lor privirea'mi ațintesc

Se lasă seara

Stau mut. La umbra lor privesc.

Și gându-mi zboară,

Spre acele depărtări ce nu le știu

Nu le cunosc,

Aceleași gânduri de trecut reviu,

Singurătate.

Apoi încet, cu pas domol mă'ntorc

Și plec

Acasă. Firul vieții mele ca să-l torc

Și toate trec.

ANTON WLADIMIR FROLLO



Ce trebuie să cerem azi științei?

(Știința și Metafizică)

În secolul al XX-lea, când știința a început puțin câte puțin, să pătrundă în marele public, una din principalele acuzațiuni ce i se aduc este că, cu toate pretențiile ei, nu poate explica natura. I se cere să dea răspunsuri la toate chestiunile, cari au frământat omenirea de la începutul începutului. Și în fața imposibilității de a răspunde satisfăcător, mulți zămbesc sceptic iar, unii nu ezită de a declara falimentul științei.

Afară de aceasta, încă un fapt face să sporească neîncrederea în știință. Se susține că știința în evoluția ei distruge ceea ce tot ea a creat câtva timp mai înainte. Iar scepticii bazați pe această părere, raționează astfel:

„Dacă toate teoriile științifice durează numai până ce unele fenomene noi le vor distruge, atunci știința nu e în stare să creeze ceva absolut. Ea, întocmai ca acel șarpe, care crește mâncându-și coada, se va distruge și reface la infinit, iar noi nu vom afla nimic despre acest tot, care ne cuprinde și care ne-a creat“.

La prima vedere acest raționament, ca și primul de altfel, pare hotărâtor. Dar e de ajuns o privire asupra evoluției științei din ultimele secole ca să vedem că e greșit.

Spațiul nu îmi permite să arăt această evoluție, care nici nu e prea necesară în acest articol; de aceea mă voi mărgini la oarecari generalități prin care voi căuta să arăt cum trebuie să privim știința.

În primul rând, am văzut ce se pretinde științei: „să explice natura“. Și într'un fel această pretenție e firească.

Știința n'are alt scop decât explicarea în mod analitic, a acestui complex de lucruri și fapte care se numește natură.

Ori cu ajutorul expeditiviei metafisicii s'a putut explica natura în nu știu câte chipuri, așa încât orice cetățean, mai curios decât permite morala, poate fără cea mai mică sfortare să se mulțumească cu aceste explicații, dintre cari poate alege în toată libertatea.

De aceea azi, când oamenii de știință vin și susțin că tot ce e metafizică nu e decât speculație în vânt fără altă bază decât argumente transcendente, cari uimesc numai prin obscuritatea lor, e firesc zicem ca cel care și-a asimilat axiomele metafisice, infailibile prin celebrul „magister dixit“, să ceară ca știința să dovedească ceace susține, prin explicarea științifică a naturii.

Însă aici intervine o dificultate aproape de neînălțurat, care slăbește neîncrederea în știință.

Știința modernă are o evoluție extrem de înceată. Ea cucerește terenul pas cu pas cu prețul unor eforturi gigantice și continue.

E adevărat că din când în când se produc și progrese rapide. Astfel primii ani ai secolului nostru au făcut ca știința să ia o puternică dezvoltare. Însă după aceste progrese pe baza lor, știința reintră în făgașul obișnuit unde cel mai mic rezultat cere un timp și un efort considerabil. Se pare chiar că astăzi știința a reintrat în obiceiul ei și caută să controleze marile cuceriri făcute în ultimii douăzeci de ani.

Prin aceasta se deosebește știința de metafisică, care permite unui individ să construiască un sistem filosofic într'o noapte de insomnie. Și afară de aceasta înțelegerea unui sistem metafisic nu face apel la cunoștințe atât de multiple și variate ca priceperea unei simple legi științifice, lucru care face metafisica accesibilă tuturor muritorilor.

Dacă mai adăugăm faptul că metafisica lasă drumul liber, ba și exercită fantezia și că se potrivește cu rămășițele închepurilor ancestrale, cari sunt moștenite de orice individ fără deosebire, vedem de ce metafisica are un astfel de succes.

Știința într'adevăr, nu poate încă explica natura. Aceasta e sigur. Dar de ce? Foarte simplu. „Pentru că de abea încearcă să iasă din fașe“. Va mira poate această afirmație a mea. Dar mă grăbesc să mă explic.

Se știe că o nouă știință se crează atunci când se descopere o nouă metodă de măsură. Lavoisier, servindu-se de balanță a fondat chimia, Ampère putând măsura curentul electric prin deviația acului magnetic a fondat electrodinamica, Berthelot măsurând căldura reacțiilor chimice a fondat termochimia și așa mai departe. Inșă toate acestea măsuri cer intervenția unui simț oarecare, de preferință văzul. Ori noi știm cât de înșelătoare sunt simțurile și cât de frecvente sunt iluziile optice.

De acea pentru ca știința să-și atingă țelul e nevoie ca subiectivitatea noastră să dispară, iar fenomenele să fie măsurate *absolut* obiectiv. Și acest lucru nu este o himeră cum pare. Această obiectivare s'ar putea obține, făcând ca simțurile să fie înlocuite prin instrumente. Dar cum această înlocuire e foarte grea, s'a încercat să se reducă intervenția simțurilor la minimul posibil deocamdată. Și s'a făcut un început care promite. Unele noi descoperiri ca fotografatul, cinematografatul și fonografatul reduc întrucâtva iluziile sensitive, căci aceste instrumente lasă documente, cari pot fi controlate oricând și de oricine, făcând astfel erorile puțin probabile. Inșă acestea departe de a constitui un „nec plus ultra“, sunt rudimentare și nu permit încă dorita obiectivare a cunoștințelor noastre.

De acea ziceam că știința de abia iese din fașă. Intocmai ca copilul, e la primii pași cari sunt șovăelnici și tremurați. Nu are picioare sigure și de acea pare că inșăși baza oscilează sub ea. Acestei cauze se datorește încetineala progresului. In lipsă de instrumente convenabile, experiențele sunt extrem de migăloase și

trebuie repetate de multe ori spre a se esclude erorile. Omul de știință a învățat să fie prudent și atât timp cât nu are o bază solidă nu se avântă în necunoscut ca metafisicienii, fabricanți de teorii.

Iată dar pentru ce știința nu poate încă explica natura. Iată și de unde vine succesul metafisicii care se servește de o logică impecabilă spre a explica natura pe baza unor ipoteze arbitrare și apriorice. Dar logica nu impune adevărul. Sofisme sunt foarte logice, lucru ce nu împedecă să fie greșite. Inșă această logică orbește și de acea atotputernicie metafisicii va mai dura, dar nu va opri progresul științei, care la un moment dat îi va da lovitura de grație trimițând'o la muzeu.

Am văzut, așa dar, că știința nu poate încă mulțumii curiozitatea omenească, pentru că îi lipsește utilajul necesar asaltului contra naturii avare. Dar mai știu care e al doilea argument al scepticilor: „știința nu poate clădi nimic absolut; tot ce crează distruge mai târziu“.

Din cele ce am spus până acum reese că știința neputând observa natura în mod *absolut* obiectiv, nu poate da de la început o teorie bună ci pe măsură ce se perfecționează observă din ce în ce mai obiectiv și schimbă teoriile, ameliorându-le.

Dar această chestiune poate fi privită și din alt punct de vedere. Oare toate teoriile cari par distruse nu mai au nici o valoare? Cred că nu. Să vedem.

Una din cele mai solide ipoteze ale sec. al XIX era principiul lui Lavoisier, al indestructibilității materiei. Azi, după cum am arătat într'un articol trecut, știm că materia se distruge. Deci s'ar părea că principiul lui Lavoisier e dărâmat. In teorie *da*; în practică *nu*.

Căci atât azi, cât și în viitor în chimie nu se va ține seamă decât de acest principiu. Totdeauna un chimist va scrie o reacție sub forma unui ecuații, căci în practică pierderea de materie e infinitesimală. Acelaș lucru se poate spune și despre principiul lui Robert Mayer al conservării energiei. Apoi Einstein arată că un mobil are o masă proporțională cu viteza, adică cu cât iuțea și mai mare, cu atât masa crește și tinde spre infinit când viteza tinde spre 300.000 km. sec. Asta înseamnă că mecanica practică trebuie să renunțe la ipoteza constanței masei? Nici de cum. Aceasta ipoteză servește destul de bine și va servi și în viitor.

Mă opresc, deși ași putea da încă multe exemple, inșă socotesc că acestea arată destul de clar că teoriile în știință nu se distrug, ci din generale cum au fost concepute, devin cel mult particulare.

Atunci mă veți întreba la ce folosește toate complicațiile acestea? Radioactivitate, teorii atomice, relativitate și atâtea altele? Dacă primile teorii științifice ajung pentru nevoile noastre, de ce atâta străduință și pierdere de energii în zadar?

Ei bine nu e așa. Nu se pierd energii în zadar căci principalul scop al științei este deslegarea acestei enigme, care e natura. De acea toate aceste teorii fără rezultat practic servesc pentru cunoașterea materiei și a manifestărilor ei și astfel vor conduce la cunoașterea naturii. Numai atunci omul va cuceri titlul de rege al naturii, pe care încă nu'l merită.

Cât despre partea practică, e firesc ca omul, pe măsură ce știința înaintază să utilizeze pentru binele lui, datele puse la îndemână de ea. De acea pe lângă științele, pe cari le-am putea numi *idealiste*, în sensul că cercetează totul urmând un scop de interes intelectual, se așează științele *aplicate* ca mecanica practică și medicina cu toate ramificațiile lor.

Așa dar, cu toate că e firească pretenția ca știința în starea care se află să explice natura, e cam deplasată și nu produce decât daune științei, care e întocmai ca apa, care își face drum prin masivul de granit, adică lucrează încet dar sigur.

S. ISRAILOVICI



Un răspuns

Colegilor mei din clasa VI-a

În numărul trecut al „*Vlăstarului*” a apărut un articol intitulat „*Biografii*”. Bine a făcut colegul Florescu, semnatul celor câteva rânduri despre pictorul Grigorescu și savantul Lombroso, ca le-a scris.

La vârsta noastră, când instinctul imitațiunii este atât de puternic, trebuie să ne alegem modelele printre cei cari au fost cineva, printre oamenii de bine, pe cari să-i avem întotdeauna sub ochii noștri, și să ni-i arătăm nouă înși-ne în toate ocaziile, fie ca sfat, fie ca pildă.

Și dacă Neculai Grigorescu a fost legat de „*pământul doinei și de obida neamului din care s'a ridicat*” noi să-i urmăm exemplul.

Poporul românesc de azi este produsul unui lung șir de

lupte și suferințe, de sacrificii eroice. Strămoșilor noștri le datorăm ceea ce suntem. Faptele lor constituie istoria neamului și încheagă conștiința națională. Un popor progresează numai atunci când la conștiința solidarității actuale se adaugă amintirile unui trecut comun. Nu-i de ajuns, prin urmare, să ne ocupăm numai de integritatea teritoriului țării noastre, mai trebuie să dezvoltăm individualitatea noastră națională. Să căutăm să ne formăm caracterele, să fim vrednici de a fi numiți *oameni* și mândri de numele că suntem „*ROMÂNI*”.

Pentru a ajunge la aceasta să ne urmăm poezii, și poet e Grigorescu, poet care și-a așternut pe pânza toată iubirea lui de neam. Să-i urmăm, și veșnic să fie în memoria noastră, pentru că ei sunt acei cari dezvăluie diferențele cusururi omenești și tot ei hrănesc idealul nostru național, fapt pentru care nu o să fie nici odată prea-mul glorificați.

VICTOR TH. STROESCU



Știință și ocultism

«Evident, oricâtă bunăvoință ar fi, cu astfel de persoane nu se poate întreprinde o cercetare științifică serioasă».

S. Israelovici

«Pentru a reuși să convertească pe cineva, mi-ar trebui să citez cazuri concrete: iar acei pentru cari voiumele de «Dări de seamă ale Societății de cercetări psihice» nu însemnează nimic vor rămâne în somnul lor dogmatic chiar dacă cineva ar învia din morți».

William James: «Etudes et réflexions d'un psychiste» p. 329.

Un articol lung și erudit publicat în numărul trecut al revistei noastre — urmărește nimicirea definitivă a (oroare!) ocultismului și rubedeniilor sale. Autorul e colegul Israelovici, iar articolul, lung și erudit, a fost prilejuit de o modestă conferință a celui ce semnează aceste rânduri. De ce să nu mărturisesc? M'am bucurat de articolul acesta, lung și erudit,

pentru că el dovedea o oarecare valoare a conferinții mele; căci altfel nu s'ar fi ostenit colegul Israelovici pentru orice mărunțis ocult. Acum când trebuie să răspund, însă, mă simt încurcat; cum trebuie să procedez ca să lămuresc problema? Uluitoarea ignoranță pe care a dovedit-o criticul meu în privința fenomenelor psihice, superficialitatea — ca să nu zic reaua voință — cu care a cercetat aceste fenomene, m'au zăpăcit cu totul. Ca să răspund *personal* criticului, nu mi-ar trebui mai mult de o jumătate de pagină: ar fi suficient să arăt confuzia ce ființează în creierul domniei-sale între ocultism, spiritism, magie, teozofie, șarlatanie, — să descopăr singurul izvor din care a cules citațiile și cu care a răstignit științele metapsichice, broșura «*In lumea spiritelor*», compilată de Victor Anestin, — și să-i vădesc prejudecățile și lipsa de cinste științifică cu care a scris lungul și «eruditul» articol, ca cetitorii să priceapă, pe lângă neadevărul spuselor sale, și pricina atmosferei de «înșelăciune și misticism» de care se acopere îndeobște cercetările metapsichice. Dar nu trebuie să profit de completa ignoranță a criticului conferinții mele. Socotesc mai nemerit să expun aci câte ceva din științele oculte, ocupându-mă cu deosebire de spiritism, ținta atacurilor colegului Israelovici.

Mai întâi însă, câteva lamuriri în privința esoterismului antic și «extirparea bunului simț», de care am pomenit în conferință: de bună seamă că exprimarea mea anevoioasă a contribuit la nepriceperea ei. Ce e oare esoterismul antic și ce probe avem despre existența lui? Plutarc în tratatul său «*Isis și Osiris*», Apuleu în capitolul XI-al «*Metamorfozelor*», Denis Areopagistul în «*Despre numele divine*», Iamblic, Sinesius, Nonnos din Panopolis, precum și alții autori greco-latini începând dela Herodot și până la ultimii alexandrini — au recunoscut *misterete* care se practicau îndeobște în Orient și în cunoașterea cărora se procedea pe cale de *inițiere*. Preoții sanctuarilor egiptene, caldeene sau grecești, educău pe tinerii neofii pe altă cale decât cea obicinuită de filozofi. Paralel cu dezvoltarea facultăților psihice, să le spunem, *raționaliste* (observația, controlul simțurilor, logica etc.) — ei educău în tineri facultăți rămase ascunse, «oculte», din pricina neintrebuițării lor, cum ar fi de pildă intuiția permanentă, la «clairvoyance» comunicare telepatică, și altele asupra cărora nu putem stăru

1) Colegul Israelovici dovedește numai un singur lucru citând pe Schuré ca izvor al conferinții mele: că nu l'a citit. Operile acestuia sunt numai o popularizare artistică a studiilor arde orientaliste și teozofice. Dar pentru a nu mai da loc la neînțelegeri, voi cita deodrept lucrările de care mă folosesc, fără să mai recurg la popularizări și volume ieftene.

acum¹⁾. Dacă prin *mijloacele raționaliste* nu putem prinde decât aspectul exterior, *formal*, al lucrurilor — pentru că aceste mijloace pleacă dela *simțuri*, — prin însușirile oculte eul ia direct contact cu *realitatea*, fără intermediul simțurilor și fără deci să mai fie înșelat de *formele* naturii. Acestea nu sunt decât niște *impresii subiective*, niște imagini care nu dovedesc întru nimic *realitatea* lor. Cel care vrea să pătrundă în adâncul lucrurilor, cel care vrea să vadă ce se află sub formele înconjurătoare, trebuie să se învețe să nu le privească pe acestea decât ca niște imperfecții ale simțurilor noastre, de cari să se poată desbăra oricând ar voi. Ori, cum experiența zilnică întemeiată pe justetea formelor alcătuiește ceace numim noi *bunul simț*, cum acest bun simț e tot ce poate fi mai *omenesc* în noi, cum el este granița peste care nu trebuie să treacă acela care se conduce de mijloace raționaliste (nu zic raționale) el este o piedecă pentru cel care caută nu numai *fenomenul*, ei *nomenul*.²⁾ Un om cu *bun simț* are groază de *absurd*: de ce? Pentru că *absurdul* nimicește ceace știm noi despre lume prin mijloacele noastre *omenești*, pentru că *absurdul* e ceva care nu poate fi înăpătat în *formele* pe cari noi le credem *reale* și cari de fapt nu sunt decât *omenești*, adică *subiective* și *treacătoare*; dar cine ne spune nouă că acest *absurd* nu-e poate mai apropiat de *adevăr*, decât ceace socotim noi adevăr prin știința noastră *omenească*?...
Iată de ce neofii erau învățați să creadă *bunul-simț* ca o convențiune cari fi împiedică să cunoască adevărul. Într'un cuvânt erau liberați de jugul greu al prejudecăților raționaliste, dezvoltându-și *rațiunea* pură și celelalte mijloace oculte.

Dar de unde știm noi că se proceda astfel în templele antice? Mai întâi, se pomenește despre aceasta din cele mai vechi timpuri de către autorii greco-latini, iar inscripțiile culese de Foucart la Eleusis, ne îndreptățesc să presupunem practici oculte în toate templele elene. Ce erau apoi dramele sacre, simbolurile mitologice, decât exprimarea acestor doctrine oculte? Colegul Israelovici îmi cere îngăduința să se

1) Mijloacele aceste oculte au rămas și până astăzi proprii orientailor; tradiția a fost puternică, și ea s'a transmis, de bună seamă, la adăpost de privirile mulțimii, pe o cale esoterică. Ele se pot dezvolta în om și astăzi prin anumite practici cari — în ce privește hipnotismul și sugestia — sunt urmărite cu asiduitate de studenții în medicină du și Anglia și Statele-Unite. Pentru un istoric complet, deși uneori inexact, al esoterismului oriental cetitorii pot cerceta cu folos cartea d-nei Blavatski: «*Isis dévoilée*» (5 vol.). Noi însă recomandăm celor cari voesc să adăncească serios ocultismul practic, occidental, cărțile lui R. Steiner: «*Știința ocultă*» și «*Inițierea*».

2) *Nomenul* se poate afla, însă nu pe cale *logică*: aceasta ar fi ridicol și imposibil.

indoiască de cunoștințele anticilor; din partea mea, eu i o dau cu voce bună, dar nu i-o dă Moreux în a sa «*La science mystérieuse des pharaons*» care dovedește că cunoștințele astronomico-matematice ale vechilor egipteni întrec cu mult pe cele ale științei moderne. În 1577 Tycho-Braché găsește polul celestru cu o greșeală de 18°, pe când bieții preoți dela Memfis nu greșiseră decât cu 4'35". O latură a piramidei mari măsură 232.865 metri, iar totalul lor face 931,22 metri. Dacă se împarte suma aceasta cu două ori înălțimea piramidei la epoca construcției (148,208 metri) rezultatul e 3.1416, un număr destul de cunoscut colegului Israelovici. Și observați că noi nu putem judeca pe Egipteni decât tot prin mijloacele științei noastre pe care ne lăudăm că am creiat-o din nimic: adevăratul lor merit, acela pe care îl laudă Herodot în cartea II-a a «Istoriei» sale, e însă cel esoteric, al cărui înțeles l-am pierdut poate pentru todeauna.

Iar în cartea magică ebraică *Zohar*, secția *Vaiyikra* se găsește descoperirea lui Copernic anticipată numai cu vreo 12 secole. Iată se scrie în *Zohar*: «Și în cartea lui Rabbi Hammuna Bătrânul, e pe larg explicat, că întreg pământul locuit se învârteste în rond ca un cerc...» Și se știe că *Zohar*ul e de origină asiriană, și că știința asiriană, moștenită dela sumero-accadieni, numără patru zeci de secole înainte de Isus Cristos.

Nădăjduiesc că am dovedit acum că știința esoterică antică cunoștea lucruri mai de seamă decât știința noastră, pentru că pornise pe o cale mai sigură. Pe lângă aceasta, neajutați de tehnica în care ne lăfăim astăzi au descoperit adevăruri fizice uimitoare cari, după câte ne dau să înțelegem textele, erau pentru ei niște mărunțișuri, deoarece, adevărurile capitale nu le putem încă și poate nici nu avem cu ce să le pricepem.

Adăogăm că metodele oculte orientale sunt practicate astăzi din nou de școala teozofică, care caută tocmai aceste adevăruri cunoscute celor vechi. Și definim că *oculist* se numește acela care urmărește să desvolte *conștient* însușirile adormite în eul său, însușiri cari îl duc la cunoașterea adevărului; *mistic* e acela care se lasă mai mult *inconștient* în seama extazului care rupându-l din mijlocul formelor îl apropie de acelaș adevăr; iar *teozof* acela care studiază toate căile oculte, în special știința orientală, nedepărtându-se niciodată dela *morala*.

II

Să venim însă acum la fenomenele cari *dovedesc* existența forțelor psihice necunoscute, și la supraviețuirea lor. Studiile acestea s'au numit impropriu *spiritism*, cu toate că mare parte dintrânsele nu se datoresc, cum voi vedea

indată, spiritelor. Voi proceda în ordine, dată fiind complexitatea și obscuritatea problemei, dar mai întâi voi atrage atenția asupra unei greșeli pe care a săvârșit-o criticul meu în pomenitul articol. Susținând că ocultismul a luat o primejdioasă întindere odată cu ceace numește domnia sa «anarhia științifică» (deci după 1910) arată că ignorează întreaga istorie a pozitivismului pe care îl adoră cu atâta obiectivitate fanatică. Auguste Comte și-a ținut celebrul său curs, temelia filozofiei pozitivistice, între 1830—1842, iar manifestările *spiritiste* din prejurul d-rilor Fox, la Hydesville și Rochester, sau petrecut în 1848; «Origina speciilor» apare în 1859, iar cărțile *oculte*, ajunse celebre, ale lui Eliphas Lévy între 1850—1860; Herbert Spencer își publică cele 10 volume de «filozofie sintetică» între 1862—1896, și tocmai în acest răstimp se vădesc operele spiritiste, metapsichice, oculte, ale lui Crookes, Allan-Kardek, Flammarion, Aksakoff, Lombroso, Schiapparelli, Myers, Hodgson, Wallace, Morselli, Hyslop etc.; Blavatski, Papus, Leon Denis, Olcott, etc.¹⁾

Deci o perfectă identitate de date; ocultismul — hienă care profită de anarhia laboratoarelor ca să convertească savanții naivi și sinceri, obișnuiți cu cinstea balanțelor mai mult sau mai puțin hidrostatice, există numai în mintea colegului meu. — Deasemenea, vreau să-i dovedesc încă odată ignoranța cu care critică, amintindu-i că citatul ce-l face domnia sa din Flammarion e vechiu de treizeci de ani și rugându-l să citească cele trei mari volume recente ale celuiiaș autor : «*La mort et son mystère*» împreună cu «*Les maisons hantées*», ca să se convingă de afirmațiile spiritiste (nu vă speriați de vorbe) ale ilustrului astronom. Relevând aceste greșeli, și pregătindu-ne să mai relevăm și altele treceam acum la lămurirea problemei.

S'au observat în condițiunile cele mai riguroase (vom dovedi aceasta) anumite fenomene cari zdruncinau tot ce se știa până atunci despre legile fizice, fiziologice și psihologice. Oricine poate cunoaște aceste fenomene cetind vreo carte de popularizare metapsichice, chiar și broșura lui Victor Anestin : grupându-le, s'ar putea deosebi cam următoarele manifestațiuni : 1) alterațiunea greutatei corpului mediului 2) aparate de muzică închise în cuște de sârmă cântă arii (vezi experiențele lui Crookes cu mediul Home în : «*Recherches sur les phénomènes du Spiritisme*» sau, res-zumate, în cartea lui Flammarion : «*Les forces naturelles inconnues*». p. 409 și urmare) 3) sunet puternice în mese,

1) Fenomenele oculte au fost relevate în public cu mult înainte ; cităm cățva dintre cei mai recenti : Sf. Martin (filozoful necunoscut) Swedeborg (sec. XVIII), Fabre d'Olivet, Mesmer (sec. XVIII) etc. Vezi «*Antologie oculte*» a lui Grillot de Givry.

pereți, la câțiva metri de medium, 4) corpul mediumului ridicat cât un stat de om înălțime, 5) aparițiuni luminoase (Flammarion, op. cit. 442 și urmări) 6) scris mediumic, chiar de copii cari nu știau să scrie, sau de mediumuri oari nu cunoșteau alfabetele în cari scriau (cartea lui Sir W. Barret: «*Au seuil de l'invisible*», citează la pag. 140 două cazuri după Myers: un copil avea cinci ani, celălalt patru, și niciunul nu știa să țină condeiul în mână: mesajul transmis celui de al doilea era semnat *Emma*, numele unei mătuși decedate cu câțiva ani în urmă) 7) obiecte materiale cari trec prin materie («O carte a fost văzută trecând printr'o perdea. O sonerie a trecut dintr'o sală de bibliotecă închisă cu cheia, într'un salon. O floare a fost văzută traversând perpendicular, de sus în jos, o masă de sufragerie». Flammarion, op. cit. p. 560).

Toate aceste sunt *experiențe* săvârșite de încerați savanți cu mediumuri *fără plată* (deoarece ceilalți sunt majoritatea șarlatani). Dar s'au mai făcut și nenumărate *observații* cari dovedesc existența unor facultăți oculte putinte să comunice la depărtări imense cu alte persoane (*telepatie*: «cazul lui Thomas Garrison care, asistând cu soția sa la o slujbă religioasă, se ridică subit în mijlocul unei predici, și ca împins de un imbold irezistibil, face pe jos 29 de chilometri ca să-si vadă mama, pe care o găsește moartă, cu toate că nu o știa bolnavă, și cu toate că era relativ tânără, 59 ani.» Flammarion, op. cit. 577), să vadă în spațiu sau prin materie (*la clairvoyance*): cazul lui Crookes care punând fără să se uite degetul pe un cuvânt dintr'un jurnal, în așa fel încât nici el nici mediumul să nu vadă, acesta din urmă i l'citi corect: și «*Etudes et réflexions d'un psychiste*» de James, p. 141) să se *dubleze* (multiple cazuri publică Flammarion în «*Autour de la mort*», p. 39-96, dintre care reținem pe cel al D-șoarei Emillée Sagée, institutoare într'un pensionat din Livonia, care era văzută de zeci de eleve *în acelaș timp la masă, și în grădina, pe coridor și clasă*. *Dublul* institutoarei era identic cu trupul ei. Din pricină că elevele se înspăimântaseră, institutoarea fu concediată, și în ziua plecării mărturisă că pentru acelaș motiv trebui să părăsească mai înainte alte 18 pensionate. După cum susține și Aksakof în «*Animisme et spiritisme*», după pag. 500, orice halucinație colectivă e înlăturată din explicație, pentrucă fenomenul acesta s'a produs douăzeci de ani de rând, și a fost observat de mii de eleve precum și de profesoare, cari nu știau nimic *a priori* asupra d-șoarei Sagée), sau să pricinuiască zgomote și lovituri în anumite case (locul nu-mi îngăduie să povestesc cazuri: se poate consulta cu folos «*Les maisons hantées*» a lui Flammarion, în cari aproape cinci sute de pagini sunt înțesate cu anchete și

observațiuni culese timp de patruzeci de ani). Am fost nevoit să procedez atât de sumar, din pricina bogăției materialului și ca să înlătur superficialitățile cu cari se scriu de obicei la noi în țară, articolele metapsichice.

Cu toate acestea, putem sintetiza toate manifestările de forțe necunoscute: ele dovedesc că legile științei moderne nu sunt complete, sau nu sunt exacte. Biologia ne învață că ochiul nu poate vedea printr'un corp opac, și totuși «la clairvoyance» dovedește contrariul: fizica, cu teoria impenetrabilității materiei ne spune că o transformare a unui corp de către altul, fără să-l găurească, e imposibilă, și cu toate acestea...: mecanica nu poate admite ca greutatea unui corp să varieze după voe, fără ca anumite împrejurări să se îndeplinească, dar aceasta n'a împiedecat pe Home să scadă în greutate cu câteva chilograme, etc. etc. (Observați încă faptul că nu m'am folosit de exemplele de precizie a viitorului, pentrucă *timpul* poate fi astăzi interpretat în atâtea feluri în cât ar putea da naștere la discuții zadarnice). Nu cer aici științei să explice deosebitele fenomene metapsichice extraordinare, deoarece ea va amâna — și cu bună dreptate. — orice explicație pentru mai târziu.

Dar deocamdată constat un lucru: fenomene cari nu dovedesc altceva decât existența unor forțe necunoscute în corpul omenesc, fenomene cari se pot deci foarte bine explica(?) fără intenția spiritelor, fenomene cari se numesc din pricina aceasta *animice*¹⁾ răstoarnă ceace știm noi astăzi despre lume cu ajutorul științei.

Cu toate acestea știința nu-și modifică «legile» când ele se dovedesc inexacte, ci stăruie să socotească — dacă le ia cumva în seamă — aceste fenomene ca niște *excepții*: ca și când n'ar fi deajuns ca un singur fapt să lămurască falsitatea unei teorii! Cu alte cuvinte, legea impenetrabilității materiei (am ales la întâmplare) domnește și astăzi, explică și astăzi fenomene, ajută și astăzi la clădirea de ipoteze, cu toate că s'a dovedit falsitatea ei.

Veți spune: sunt rare împrejurările în cari această lege e călcată, așa că ele pot fi ușor trecute cu vederea. Dar și apa nu poate fi presată decât cu multă greutate, și cu toate acestea inelasticitatea lichidelor nu mai e o lege fizică (cu toate că în cărțile de școală dăinuiește încă). Veți spune: știința cu toate acestea nu e mai puțin sublimă, pentrucă ea caută necurmat adevărul, și dacă nu-l găsește astăzi îl va găsi diseară, sau mâine dimineață. Lucrul e foarte exact:

1) dela *animus*: prin animism se pot explica ridicările de mese, zgomotele, mare parte din discuțiile cu «morții» prin ajutorul meselor etc; totalitatea forțelor psihice strânse dela medium și dela ceilalți asistenți, ar fi cu alte cuvinte cauza unică a tuturor acestor fenomene.

numai atunci, vădita fiind nestatornicia explicațiilor găsite de ea, de ce atâta fanatism pentru pozitivism (care nu e știința, ci numai un aspect contemporan, aproape trecut chiar în urma atacurilor lui Bergson, al științei) și de ce atâta încăpățănare în a nu modela cercetările științifice după adevărul noilor descoperiri care se arată la orizont? E o metodă mai riguroasă cea a științei moderne? Dar ea poate fi foarte bine aplicată și în noile cercetări: ceace se cere imperios să lăpăde savantul după ani de cercetări metapsichice, e numai calabalăcul de formule și ipoteze pozitivistice, prin cari nu se pot explica fenomenele așa numite supranaturale. Dar tocmai aici e punctul slab: savanții s'au ferit să studieze aceste fenomene, pentru că nu le puteau explica (logică pozitivistă...) și singura lor scăpare a rămas o perseverență negare a acestora.

Cum însă *faptele*, atât de iubite de savanții noștri, îi asediau, au fost nevoiți să se coboare până la ele. *Approape toți* cei cari au stăruit în experiențe și nu s'au decurajat dela întâia fraudă surprinsă, cum a făcut Gustave le Bon aproape toți aceștia, repet, au afirmat realitatea fenomenelor metapsichice fără mese vorbitoare, doamne teozoafe, coruri religioase și chiar fără explicațiile spiritiștilor *convinsi*, periculoși *adevărului*, printre cari număr și pe Léon Denis. Acest psihism, mai întâi, a susținut realitatea *animismului*, respingând următoarele acuzațiuni: 1) fraudă și 2) halucinație colectivă.

Criticul nostru afirmă că «e fapt cert că *toate* (?) *mediumurile* întrebunțează fraude». Nimic mai neadevărat; e încă o dovadă de obiectivitatea cu care sunt răstigniți ocuțiștii.

Numai mediumurile plăcite au fost surprinse cu fraudă: celelalte rareori, în împrejurări pe cari le voi explica îndată. S'au publicat, mai ales în Anglia și Franța, mii de procese verbale, iscălite de scepticii cei mai îndărătnici, împreună cu anchete, cu fotografii doveditoare, cari statornicească realitatea fenomenelor. De ce nu pomenesc pozitiviștii nimic de această bibliotecă ce-i poate fi controlată la orice clipă cu documente originale? S'au întemeiat o sumedenie de comisii științifice cari să cerceteze mediumurile și numai câteva au negat fenomenele; celelalte au adus mărturie că fraudă nu poate fi la mijloc, iar halucinație și mai puțin. În ce privește insuccesul unor comisii examinatoare, intervine un lucru care n'a fost bănuț decât de Ochowitz. Se întrebau savanții: din care pricină un medium dovedit că posedă reale facultăți oculte, se folosește câteodată de fraudă? Motivul că își economisește forțele nu a convins pe toți cercetătorii, iar taina Eusapiei Paladino care în 1894, în experiențele lui Myers, Lodge și Richet, din insula

Riband, a dovedit în împrejurările cele mai riguroase, că poate produce spontan fenomenele, iar în anul următor a fost prinsă de Sidgwick înșelând manifestațiuni mult mai simple, taina aceasta, a rămas nedeslegată. Ochowitz, care a studiat îndelung mediumnitatea, a plecat dela adevărul că un mediu căzut în transă e ca și hipnotizat, și că deci primește foarte ușor orice sugestie repetată și a descoperit astfel că fraudă Eusapiei Paladino era *inconștientă și pricinuită de stângăcia experimențatorilor*, cari convinsi fiind că mediul înșeală, *sugestionează acestuia fraudă*. Ochowitz a făcut experiențe cu mediumuri căzute în transă, gândindu-se că acestea trișează, experiențe cari au reușit întocmai. Dealtfel pentru lămurirea acestei probleme nu trebuia decât puțină perspicacitate, ca să poți vedea ca *mediumurile trișează fenomene neînsemnate*, pe când la manifestațiuni complicate n'au fost niciodată descoperite cu fraudă.

Fraudă nu pot fi invocate nici din pricina întunericii lui, pentru că Crookes a lucrat trei ani numai cu lumină electrică, iar mai toți ceilalți spiritiști s'au folosit deasemenea de lumină. În unele cazuri întunericul e o necesitate de neînălțurat: aceasta nu înseamnă că măsurile de precauție nu pot fi luate. Veți zămbi la cuvântul «necesitate»? Dar atunci vă poftesc și eu pe domniile voastre să-mi developeți plăci fotografice la lumina zilei, să-mi produce scântei electrice în atmosferă cu vapori, să-mi păstrați nealterate sărurile de argint la lumină ș. a. m. d. Trebuie să se înțeleagă odată că fiecare experiență are impuse condițiunile ei și trebuie să se înțeleagă că lumina e o forță, care poate lucra ca oricare alta. Tot așa ar fi de dorit să se știe că nu s'a ajuns încă la o deplină cunoaștere a tuturor împrejurărilor cari se cer pentru reușita unei experiențe spiritiste, și neizbânda lor nu dovedește altceva decât că una sau mai multe dintre condițiuni n'au fost îndeplinite.

Să venim la adoua învinuire: *halucinația*, sugestia, colectivă. Cei cari cred că explică totul prin acest cuvânt, nu știu poate că *mediumul e pasiv*: că nu poate sugestia, mai ales când cade în transă, lucru care se poate dovedi medicalicește. Apoi, când s'au dovedit la ședințe de sugestie o halucinație în masă, rareori *toți* asistenții au fost de acord asupra *tuturora* amănuntelelor viziunilor sugestionate: ceace nu e cazul fenomenelor spiritiste, unde niciodată versiunile despre poziția și durata fenomenului n'au variat. În al treilea rând trebuie să spunem că aparițiunile au adus în odaia de experiențe flori, ramuri, a căror *realitate* după sfârșitul ședinței înlătură orice urmă de închipuire.

Însfârșit sunt *fotografiile*, obținute în o deosebită grijă, și care supără atât de mult pe scepticii, tocmai pentru că

acest umil aparat fotografic nu poate fi sugestionat. În privința fraudei, aceasta e imposibilă față de dispozitivele pe care le-au întocmit Crookes și ceilalți; iar dezvoltarea lor s'a făcut în fața unor comisii în laboratorul de fizică din Paris.

Sfârșind acum cu animismul, mai răspund unei ultime obiecții a criticului meu: senzația de materialitate pe care o precinua atingerea trupului lui Katie King.

Ce e extraordinar aici? Criticul meu nu știe oare că materia nu e altceva decât o energie animată de o mișcare? Și nu știe că atunci când se îndeplinesc materializările, mediul suferă, e slăbit ca și cum tot fluidul vital i s'ar fi scurs? Dacă din toate aceste fapte (pentru că identitatea dintre materie și forță e un fapt dovedit) criticul nu poate trage nici o concluzie, cred că nu e vina celui care seamănă aceste rânduri.

Să venim însă acum la spiritismul propriu zis, la acele cercetări cari au dovedit supraviețuirea sufletului (*animus*). Mai toate fenomenele înșiruite mai sus, s'ar putea explica prin animism, (afară de scrisul mediuinic la cei doi copii cari nu știau să scrie.) Sunt însă altele cari nu pot fi lămurite decât prin intervenția unor inteligențe supratereștre. Iar, cum vom vedea îndată, aceste inteligențe își păstrează memoria, adică personalitatea.

1. «La moartea sa, Dickens lasă neisprăvit romanul *Edwin Drood*: lucrătorul american James, mecanic, fără educație nici instrucție, sfârșește acest roman, și judecătorii cei mai competenți nu putură să găsească nici cea mai mică diferență între producția mediuinului și cea a lui Dickens din timpul vieții». (Dr. Moulin: «*Le magnétisme humain*» p. 417. Se dau amănunte din ancheta care s'a făcut: scrisul era identic, iar cuvântul *droal* (cărbone) era scris pretutindeni *droals*, cum se obișnuia în Anglia: adjectivele erau cele preferite de Dickens: analiza, desfășurarea acțiunii, personajii noi cari intrau în scenă, totul păreau a fi scrise de marele romancier. Mecanicul a umplut astfel peste o mie de pagini de tipar, și nimeni nu putea face distincție între părți).

2. În aceeași operă a d-rului Moutin: pag. 424—428, se fac îndreptări de calcule astronomice, se dau explicații descoperite după mulți ani în urmă, fără ca vre'un muritor să cunoască aceste revelațiuni. La pag. 437, se prevestesc la o ședință de spiritism, cu proces verbal și cu martori «sceptici», lucruri cari s'au întâmplat peste câteva luni, și cari păreau atunci de necrezut.

3) *Cazul Hugh Lane* (Sir W. Barret, op. cit. pag. 148) În seara când se înecă *Lusitania*, fără ca nimeni să știe că *Hugh Lane* era pe bord, un mesaj fu reținut de ouija (un dispozitiv cu litere și cu cifre, deasupra căruia se mișcă

o săgeată) care suna astfel: «Rugați-vă pentru Hugh Lane» apoi, «vorbește sufletul lui Hugh Lane». Chiar în aceeași seară, ziarele vestiră că Hugh Lane era pe lista pasagerilor.

4) În august 1874, cunoscutul erudit și psihiatru Moses primi o comunicație a unui spirit care se dădea drept Abraham Florentine, ce făcuse războiul american în 1812, murise la Brooklin la 5 August 1874 în vârstă de 83 ani, o lună și 17 zile. Nimeni nu îl cunoștea, și atunci Myers publică numele lui în toate ziarele, ca să aștepte relațiuni. Dr. Crowel, medic în Brooklin, le culese chiar dela văduva lui Florentine, și toate amănuntele erau exacte. (Barret, op. cit. 163).

Nu mai pot prelungi numărul paginelor acestui studiu informativ: ¹⁾ deja el a ajuns, poate, obositor. Nu puteam însă proceda altfel când aveam de a face cu oameni a căror încăpățănare și teamă de cercetare, e socotită drept scepticism binefăcător. Trebuiau fapte, tot mai multe fapte. N'am citat aici decât puține volume cu dovezi; numărul lor e însă covârșitor. — Ipoteze explicative sunt; m'am ferit de ele pentru că trebuia mai întâi să-mi conving cetitorii. Apoi nu aș fi putut fi întotdeauna înțeles după cum nici colegul meu Israilovici nu ar fi dacă ar explica unui copil de cinci ani, cum merge tramvaiul electric.

S'au căpătat însă (cine nu e convins, să cerceteze înainte, dar să nu neghe, pentru că negarea nu e nici știință nici cinste științifică, următoarele dovezi: mediumuri scriu limbi necunoscute de nici unul din cei prezenți, scrisul e identic cu al defunctului, viitorul e prezis, prezentul e aflat dela defuncți, identitatea desincarnațiilor este dovedită, lucruri neștiute de nimeni pe lume (adevăruri astronomice) sunt explicate, etc. Rog a fi lămurite aceste prin teoriile științei moderne, pozitivistice.

MIRCEA ELIADE



1) Cazuri de supraviețuire, se dau la «Omnia» din acest număr.

Din «Icoane vechi»

Clipe din trecut...

*Cerdacu-ascuns în umbra înfloritelor mușcate
Mă chiamă și acuma, ca 'n vremurile trecute...
Acolo 'n fund pe un scaun cu forme demodate
Ne povestea bunica minuni în vis șesute...*

*Cerdacul plin de floarea copilăriei mele
A răs, de mult cu mine și-am plâns, cu el, înseri...
Pe lemnu-i ros de carii, ca tainice mărgele,
Picat au lacrimile trecutelor dureri...
Cerdacul trist, în care am cunoscut iubirea
Cerdacul de-altădată la care vin din nou
A amăgit o roză de fildes: Amintirea
Si-a plâns, trezind în noapte, un dureros ecou...
Și acum privesc cerdacul prin roua Amintirii
Aștept s'aud cum «cucul» din ornicul din sală,
Subtil se recomandă, insinuant, iubirii,
Făcând o «reverență», în mantiai regală.
Și-aștept ca din odaie să iasă și bunica,
Să mă sărute tainic pe frunte și pe gură.
Zâmbind, să mă aline, să-mi scuture tunica
Și-apoi, la «chioloare» să-mi pună o răsură...*

*Icoane dragi și sfinte, de mult ați dispărut!...
Am răs cu voi adesea, și-am plâns atâta vreme!...
...Dar cucul, castelanul din ornice, a trecut...
In seara asta tristă las dorul să vă cheme.*

VICTOR G. DUMITRESCU
Str. Cedrilor 16. Loco.



De vorbă cu oglinda

Departate de-a fi vreo zână sau sănziană, departe de a trăi numai în închipuirea copiilor sau alcătuitoarelor de basme — eu sunt o ființă de realitatea căreia nu s'a îndoit încă nimeni până acum. Cu toate acestea, cu puține zile în urmă, mi-a fost dat să aud lucruri extraordinare; anume, monologul unei oglinzi. Veți zice că e un simplu joc al imaginației, dar împrejurările în cari am surprins oglinda vorbind dovedesc temeinica ei realitate.

Pășeam distrată spre casă și îmi oprii și mai distrată ochii în vitrina magazinului din colțul străzii noastre. Zării o oglindă mare împrejmuită de mici statuete păpuși italiene, figuri de ceară și flori artificiale așezate în vase de cristal. Ca și cum m'ași supus unei aprige porunci, rămasei neclintită în fața luciului oglinzii în care mă vedeam palidă, tot mai palidă.

Incercai să mă depărtez, dar nu izbutii: mi se părea că oglinda mă ținutește cu mii de brațe nevăzute. Și atunci auzii răspicat cum îmi vorbește, zâmbind ironic pe alocuri și fără să-mi slabească ochii.

„Ce este drumețule mi se părea că zice vocea oglinzii, vrei să treci să te îndepărtezi și tu ca și ceilalți indiferentă că ai în fața ta statui, oglinzi și flori? Da, pleacă poți pleca acum când chipul tău mi-e cunoscut și când amintirea lui va fi vecinică pentru mine.

„Voi oamenii, nesocotiți lucrurile, voi care sunteți niște ființe superioare, voi care simțiți, care trăiți și care puteți vorbi, voi, care dacă voiți, vă puteți manifesta și exprima sentimentele dar care nu vă închipuiți că și noi avem viața noastră și că trăim și noi.

„Treci, treci și tu înainte căci nu tu vei aceea care să poți înțelege ce 'nseamnă să porți în tine, durere și veselie... fără să le poți arăta, nu tu vei înțelege cât e de tristă viața mea... plină de atâtea întâmplări neuite plină de atâtea imagini, ce astăzi, sunt doar amintiri. Eu le țin minte pe toate, deși ele se alungă una pe alta și rând pe rând se șterg depe luciul pe care se imprimă, care rămâne rece și gol — rece și gol pentru voi suflete

reci și goale de mila pentru mine—dar niciodată prea rece, niciodată prea gol pentru cel care cu o privire îi poate pătrunde toate tainele! Cel puțin, dacă după ce vă arată fața, după ce în mine se oglinde chipuri palide de durere, roșii de necazuri sau de entuziasm, albe ca varul de emoție... cel puțin dacă m'ați auzi și m'ați pricepe, v'ați gândi altfel la mine decât așa cum obicinuiți să vă gândiți! Ce-mi trebuie mie vanitatea cu care-mi încredințați mila purtată altora, ce-mi trebuie mie tristețea voastră de-o clipă, pe care eu vecinic n'o uit. deoarece voi mă nesocotiți. De ce să mă întristez pentru voi când nu veniți, decât din vanitate, la mine da, d'n vanitatea care pe unii îi stăpânește și'n plâns, și'n tânguiri?

„Eu am reflectat atâtea zâmbete și atâtea lacrimi, dar, niciodată, nu mi s'a adresat mie unul din zâmbetele sau una din lacrimile acestea! Niciodată, vr'un om nu s'a gândit, mai departe, ce-ar putea găsi dincolo de strălucirea mea! Amintirile mele atât de apropiate de voi, s'au îndepărtat de sufletele voastre, de 'ndată ce v'ați aflat în fața mea! Eu v'am vorbit, eu v'am strigat întotdeauna dar niciodată nu m'ați înțeles — căci în mine nu vedeți decât oglinda adică aceea prin care să vă satisfaceți vanitatea prin care să puteți zări, voi înși-vă grațioși, în-cântători, strălucitori de frumusețe! Pleacă! Pleacă!!!“

Am ascultat, tăcută, vocea ei dureroasă și ironică în același timp, apoi când se opri, o întrebai în șoaptă ca să nu m'audă nimeni afară de ea.

Dar pentru ce să plec? Vreau să te aud până la sfârșit. Spune-mi ce știi!

Oglinda străluci mai tare.

„Ce știi eu? reluă ea. Eu cunosc omul cu toate defectele și cu toată noblețea lui, eu știu tot—tot—tot.“

„Mă înțelegi? Viața, să nu crezi că mi s'a scurs numai aci închisă între acești patru pereți ai vitrinei. Eu am călătorit mult. Din Italia unde am fost fabricată, am fost dusă prin Franța, prin Germania, prin Spania; apoi am străbătut, o mulțime de state până s'ajung în România, în București. Sunt veche, pe mine care am servit totdeauna de reclamă, dacă m'ar cumpăra cineva și-ar ști să mă înțeleagă, ar vedea'n adâncimea luciului meu orbitor sub

strălucirea lui de ghiață, toate minunațiile oglinzite 'n el.

„Eu port în mine amintirea nopților Venețiene așa pline de farmecul cântecelor gondoliere, eu port în mine amintirea serilor din Spania, pline de melodia duioasă a serenadelor cântate din chitară — eu port în mine o urmă din vraja vieții Parisului și din splendoarea Berlinului — eu port în mine amintirile vremilor apuse căci după cum ți-am spus — sunt tare veche. Multe lacrimi și multe zâmbete am cules în această viață — și aceste lacrimi nu se uscaseră încă atunci când s'au șters dupe suprafața mea scânteietoare — și aceste zâmbete nu pieriseră dupe buze încă atunci când pe suprafața mea, cu câteva minute mai înainte, ele nu mai existau;

„Dar azi — și lacrimile și zâmbetele au fost uitate: poate că cei ce le-au avut, zac în pământ — pe când eu nu le-am uitat și viața mi-e plină de ele — ele trăiesc calde — arzătoare — aci sub răceala mea de ghiață — iar atunci când eu voi muri — vor muri toate“. Da, răspunsei, dar oricât de multe-ai văzut — tu cunoști lumea mai puțin decât un copil, biată oglindă!

„Ei bine! Nu-i așa! Eu cunosc lumea și viața!

„Ori câtă varietate pun cei ce mă consultă, în privirile și 'n expresia figurei lor și ori cât mă revoltă această vanitate, eu am pătruns dincolo de ea și am citit în fiecare suflet! Astfel am distins pe cei superiori de cei inferiori și pentru mine oamenii nu mai au taine. Seara, când lumea iese la plimbare, în timpul sărbătorilor, eu prind din treacăt, siluete fine, chipuri draguțe deși le zăresc numai o clipă, și alături de amintirile altor vremi eu port amintirile zilelor de acum și le arăt, le povestesc cu drag, acestor flori, acestor figuri de ceară și acestor statui, pentru că ele nu mă părăsesc decât nevoie și pentru că cu ele mă înțeleg! Soarta ni se aseamănă, ba chiar este aceeași câte amintiri câte lucruri frumoase lăsați în urma voastră atunci când treceți indiferenți grăbiți pe lângă noi!“

Așa a vorbit oglinda sau așa mi s'a părut c'a vorbit!! În fața ei mă gândisem prea mult la sufletul omenesc și a țării prin care n'am călătorit până 'acuma. Poată că vă-

zând- prin cine știe ce împrejurare, s'au unit gândurile cu sentimentele mele și vocea și sufletului meu a vorbit din partea oglinzii, adică mi-am închipuit că ea îmi comunicase totul, deși în ce spunea nu era un lucru prea nou pentru mine.

Din ziua aceea, din clipa aceea, numai treceam îndiferentă pe lângă vechea oglindă, dar ea nu-mi mai vorbea nimic.

Puteam sta ceasuri întregi s'o fixeze, s'o iscodesc cu privirea. Ea îmi arăta în mod conștiincios figura gravă, nemulțumită de făcerea-i neașteptată, însă zadarnic căutam să-i amintesc de Paris, Veneția, Viena, zadarnic încercam acum să-i vorbesc de lacrimile și de zâmbetele ce se strecurase în viața ei de oglindă, ca să moară odată cu ea!

Nici o șoaptă nu mai auzeam lângă oglindă....

AURELIA DUMITRESCU
Clasa V, Bolintin



Exerciții

Se se arate că expresia:

$A = 14^a \cdot 3^{a+1} + 14^{a+1} \cdot 3^a - 238 \cdot 14^a - 1$ este divizibilă cu 17 ($3^a - 1$).

$A = 14^a (3^{a+1} + 14 \cdot 3^a) - 17 \cdot 14^a$.

$A = 14^a (3^a (14 + 3)) - 17 \cdot 14^a$.

$A = 14^a \cdot 17 (3^a - 1)$.

Ionescu Corneliu

Să se găsească numerile a căror c m m c d = 36 și c m m m c = 6.

$$\begin{array}{l} 36 = 3^2 \times 2^2 \\ 6 = 3 \times 2 \end{array}$$

Numerile cari să îndeplinească această condiție sunt sau 6 și 36 sau 12 și 18.

Ionescu Corneliu

Probleme propuse

32) Pentru un canal se sapă o groapă cilindrică cu înălțimea de 7,5 m. și raza de $\frac{1}{5}$ din înălțime. La această groapă se pun tuburi de ciment cilindrice groase de 0,1 m. cu raza 0,7 m. și înalte de 2,45 m. Să se calculeze;

1. Volumul groapei și greutatea pământului scos știind că densitatea lui este 1,52,

2. greutatea cimentului și nisipului din tuburi știind că $\frac{2}{3}$ este ciment iar restul nisip și că densitatea lui este 1,02 iar a nisipului 2,32,

3. Costul tuburilor știind că un kgr. de ciment costă 1,50 lei iar căruța de nisip de 100 kgr. 20 lei.

A. Mironescu cl. IV-a B.

33) Muchia unui cub este rădăcina ecuației:

$$\frac{x+3}{2x+3} = \frac{1-2x}{4x+6} + \frac{5x-4}{6x+9} - \frac{1}{2}$$

Să se afle muchia cubului.

A. Mironescu

34) Să se rezolve ecuația:

$$\sqrt{x^2-1} - \sqrt{x-1} + \sqrt{x^2+x+1} = 1$$

N. Teodorescu

35) Se dă un cerc a cărui rază este egală cu 6 m. Se circumscrie un triunghi isoscel cercului. Să se determine raza, înălțimea și generatoarea solidului care rezultă din învârtirea triunghiului isoscel în jurul înălțimei sale, cunoscând și distanțele dela centru la cele două coarde care unesc punctele de contact și care sunt 3,6 m. și 2 m. Apoi să se afle volumul lui.

Bărbulescu Traian

36) Să se afle coordonatele punctelor M și M', de intersecție respectiv ale tangentelor duse prin punctele A și B (pentru M) și C și D (pentru M') la cercul $(x-8)^2 + y^2 - 16^2 = 0$, cele patru puncte A, B, C și D fiind intersecțiile acestui cerc cu curba reprezentată cu ecuația: $y = \sqrt{2x}$

Calmy Aristide

37) Ce analogie au curbele:

$$\left(\frac{y+2x}{2}\right)^2 - \frac{x-2}{2} - x(1+2y+x) \equiv 1 - xy$$

$$(2x + 2,5y)^2 - 10x(1+y) + x^2 = (5-x)^2$$

Ionescu Corneliu

Probleme rezolvate

Problema No. 18. — Să se rezolve sistemul:

$$\begin{aligned} 3x^2 + 2y^2 + z^2 - 4x + 4y + 3z + 5 &= 0 \\ 6x^2 + y^2 + 2z^2 - 8x + 2y + 6z + 7 &= 0 \\ 6x^2 + 2y^2 + 3z^2 - 8x + 4y + 9z + 10 &= 0 \end{aligned}$$

N. Teodorescu

Se observă dela început o oarecare regularitate între coeficienți. Examinează cu atenție, ecuațiile sistemului se pot scrie:

$$\begin{aligned} (3x^2 - 4x + 1) + 2(y^2 + 2y + 1) + (z^2 + 3z + 2) &= 0 \\ 2(3x^2 - 4x + 1) + (y^2 + 2y + 1) + 2(z^2 + 3z + 2) &= 0 \\ 2(3x^2 - 4x + 1) + 2(y^2 + 2y + 1) + 3(z^2 + 3z + 2) &= 0 \end{aligned}$$

Dacă vom pune: $3x^2 - 4x + 1 = X$; $y^2 + 2y + 1 = y$; $z^2 + 3z + 2 = z$ sistemul dat devine:

$$\begin{aligned} x + 2y + z &= 0 \\ 2x + y + 2z &= 0 \\ 2x + 2y + 3z &= 0 \end{aligned}$$

Ecuațiile sunt omogene, condiția ca sistemul să aibă soluții diferite de zero este ca determinantul coeficienților să fie nul. Dar:

$$\Delta = \begin{vmatrix} 1 & 2 & 1 \\ 2 & 1 & 2 \\ 2 & 2 & 3 \end{vmatrix} = -3.$$

Deci $\Delta = 0$. În acest caz trebuie să avem ca soluții numai $x = y = z = 0$ și înlocuind cu valorile lor:

$$\begin{aligned} 3x^2 - 4x + 1 &= 0 & \text{decî} \quad x' &= 1 & ; \quad x'' &= \frac{1}{3} \\ y^2 + 2y + 1 &= 0 & \text{''} \quad y' &= 1 & ; \quad y'' &= 1 \\ z^2 + 3z + 2 &= 0 & \text{''} \quad z' &= -1 & ; \quad z'' &= -2 \end{aligned}$$

Sistemul admite 8 sisteme de rădăcini:

$$(x', y', z'); (x', y', z''); (x'', y'', z'); (x'', y'', z''); (x', y'', z'); (x', y', z''); (x'', y', z''); (x'', y'', z'').$$

Soluții primite dela d-nii D. B. Paraschivescu și I. Zamfirescu elevi cl. VI R.

Problema No. 23.

Pe un cub de piatră cu latura de 0,81 m. se așază un bloc de piatră de forma unei piramide cu înălțimea egală cu a cubului și care acoperă exact fața de sus. Această suprafață a bazei este de 1,6 m. p. Dacă vom ca greutatea întregii construcții să fie de 3000 kgr care este înălțimea ei totală? (Dns, pietrei 2,4, a marmorei 2,71; volumul cubului se va lua numai cu 3 zecimale).

N. Teodorescu

Volumul cubului $= 0,81^3 = 0,531441 = 0,531$ m. c.

Piramida cu aceleași dimensiuni va avea un volum de 3 ori mai mic.

Volumul piramidei $= 0,177$ m. c. Suma volumelor va fi 0,708 m. c., iar greutatea construcției $708 \times 2,4 = 1.699,2$ kgr. De oarece întreaga construcție are 3.000 kgr., greutatea prismei de marmoră va fi de 1300,8 kgr. Volumul prismei va fi $\frac{1300,8}{2,71} = 0,480$ m. c.,

iar înălțimea sa $\frac{0,480}{1,6} = 0,3$ m. Rezultă că întreaga lucrare are ca înălțime $2 \times 0,81 + 0,30 = 1,92$ m.

Soluții bune, D-nii David I. Barbn, cl. I-a A. și P. Donciu, cl. V R. Celelalte soluții afectate de greșeli mai mari sau mai mici după imaginația fiecăruia. Astfel cineva găsește ca rezultat total 300 m.! Piramidal! Alții mai modești găsesc 20—30 m.

25. Să se găsească câte fracții sunt echivalente cu $\frac{209}{247}$ și cu termenii mai mici ca ea?

Să se găsească apoi suma termenilor acestor fracții inclusiv cea dată.

N. Teodorescu

Cel mai mare divizor cămun al numărătorului și numitorului fiind 19 avem:

$$\frac{209}{247} = \frac{11, 19}{13, 19} = \frac{11}{13}$$

De asemenea avem egalitățile:

$$\frac{209}{247} = \frac{11}{13} = \frac{2 \times 11}{2 \times 13} = \frac{3 \times 11}{3 \times 13} = \frac{4 \times 11}{4 \times 13} = \frac{5 \times 11}{5 \times 13} = \frac{6 \times 11}{6 \times 13} = \frac{7 \times 11}{7 \times 13} = \dots = \frac{11 \times 18}{13 \times 19}$$

care probează că sunt 18 fracții echivalente cu $\frac{209}{247}$ și cu termenii mai mici.

La numărător vom avea: $11 + 22 + 33 + 44 + 55 + 66 + 77 + 88 + 99 + 110 + 121 + 132 + 143 + 154 + 165 + 176 + 187 + 198 + 209 = 2090$

La numitor vom avea: $13 + 26 + 39 + 52 + 65 + 78 + 91 + 104 + 117 + 130 + 143 + 156 + 169 + 182 + 195 + 208 + 221 + 234 + 247 = 2470$.

Suma termenilor acestor fracții va fi: $2090 + 2470 = 4560$.
Rezolvată de Donciu O. Petre cl. V R.